

Poštnina pavšalirana.

Leto XXIII

Šoli, mladini
in učiteljstvu!

Slovenski Učitelj

Urednik
Fort. Lužar

Glasilo jugoslovanskega
krščanskega učiteljstva

Vsebina:

Učitelj — in učitelj, A. Čadež.	93
A. M. Slomšek, oče slovenske šole in prvoboritelj za narodno omiko, J. K. Vreže.	94
O skrajšanem dividiranju z desetinskimi števili, M. Heric.	99
Iz moje beležnice, Janko Polák. (Dalje.)	105
Izvenšolsko delo učiteljevo, Fr. Keržič. (Konec.)	110
Proč s tujo navlako. (-nik).	113
Kultura in književnost.	115
Društvena in stanovska kronika.	119

1922
Štev. 8.-12.

Skład Slomškove zveze.

Hafner Fran, učitelj	K	60.—
Zbirka povodom zborovanja Gorenjske podružnice	»	226-10
Lomšek Anton, nadučitelj	»	20.—
	Skupaj	K 306-10
Današnji izkaz	K	306-10
Prej izkazanih	»	7425-90
	Skupaj	K 7732.—

V Ljubljani, dne 12. novembra 1922.

A. Pirc.

Občni zbor Slomškove zveze se vrši dne 28. decembra t. l. v Rokodelskem domu v Ljubljani. Prejšnji večer bo večja prireditelva istotam. Kdor želi kako prenočišče, naj to javi predsedniku na Viču.

Odhod dijakov v Nemčijo.

Pokrajinska uprava za Slovenijo, oddelek za prosveto in vere, nam dostavlja v smislu odloka ministrstva prosvete z dne 31. oktobra 1922, števil. 7157, sledeče pojasnilo:

Dijaki naše kraljevine, ki žele študirati na kakšni nemški univerzi, višji tehnični ali trgovski šoli, se opozarjajo, naj ne hodijo v Nemčijo, preden se ne pozovejo. Prošnje za vpis na kateri nemški šoli, se morajo naslavljati na našega častnega konzula v Berlinu (G. John Wiener, Berlin, Mohrenstrasse 33) s sledečimi prilogami:

a) Šolsko izpričevalo, ki je enako vredno kot zrelostno izpričevalo kake nemške devetletne šole z uradnim dokazom, da se prosilcu na osnovi tega izpričevala dovoljuje brez ovire vpis na domači visoki šoli (za izrednega slušatelja je potrebno prinesiti dokaz o zadostni šolski izobrazbi).

b) Potrdilo o obnašanju za čas od končanih študij.

c) Dokaz, da dovolj zna nemški jezik, kar se posebno smatra za dokazano, ako ima v zrelostnem izpričevalu inozemske šole potrdilo, da je lastnik izpričevala v najvišjih razredih prisostvoval najmanj tri šolska leta pouku nemškega jezika z dovoljnim uspehom.

č) Dokaz o potrebnih sredstvih za šolanje.

d) Svojeručno napisani življenjepis, ki vsebuje polno ime, dan in kraj rojstva, vero, državljanstvo, bivališče in poklic staršev, šolanje, vojaško razmerje itd.

e) Inozemci, ki se nahajajo v Nemčiji, morajo prinesiti potni list, ki se po vpogledu takoj vrne.

Vsa potrdila, ki niso izdana od pristojnega nemškega konzula, mora ta overoviti. Potrdilo v tujem jeziku se ima priložiti overovljen prevod.

Omenjeni konzulat bo sporazumno s pristojnimi ministrstvi porazdelil v začetku vsakega šolskega leta prijavljene dijake na posamezne nemške šole, pri čemer se bo po možnosti oziral na njihove želje. Izrecno se pristavlja, da o pripustitvi na kakšno nemško šolo odloča pristojno ministrstvo.

Dijaki bodo pravočasno obveščeni, ali in kateri šoli so prideleni.

Iz Herderjeve založnice v Freiburgu (in Breisgau) priporočamo: Otto Willmann, *Pythagoreische Erziehungswissenschaft*, knjigo trajne vrednosti, ker obsega resnice, na katere današnji svet premalo misli; *Jahrbuch der angewandten Naturwissenschaften 1920—1921* (32. letnik), ima 127 slik in 20 tabel. Strokovnjaki jo z veseljem pozdravljajo. V zalogi je tudi velik *Lexikon der Pädagogik*, 5 zvezkov; v družbi s strokovnjaki izdal prof. E. M. Roloff.

Prerod, glasnik za нравno povzdigo naroda, ima v št. 9.—10. sledečo vsebino: Kraljeva izjava o Slovencih — in vlada. Alkohol in novi kazenski zakon (Univ. prof. dr. Metod Dolenc). Gnezda bacilov (P. Marijofil Holecček). Odprite oči! (Marica Koželjeva.) Nezakonske matere in njihova deca (Marica Bartolova). Nove gostilne in žganjarne. Krepka beseda! Kdo je grešnik?! Čujte — županstva! Veliki semenj — velika pijanost. Surovosti izletnikov in letoviščarjev. Deklaracija (Ljudsko vseučilišče v Celju). Zakonski načrt (Fedor Mikič). Luč in ključ (Justin). Kako zatrei surovost. Drobž.

Za nagrobni spomenik kan. in prof. Ant. Kržiču so darovali (VII. izkaz):

Gospa Pavla Bohinčeva 280 K, g. župnik N. Stazinski 24 K, skupaj 24.366 K. Vsem plemenitim darovalcem najlepša hvala!

Ljubljana, 1. septembra 1922.

Ravnatelj J. Slapšak, predsednik.

Dr. J. Demšar, blagajnik

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXIII. LJUBLJANA, 15. decembra 1922. ŠT. 8.—12.

Učitelj — in učitelj.

A. Čadež.

Številni predpisi in ukazi, raznovrstne naredbe in odločbe, vzorni učni načrti in urniki in kar je še takega, niso in ne bodo dvignili šole do ugleda, pač pa učitelj(ce), ki imajo srce za šolo. Vse, kar podpira učitelja, je le nekak obod, okvir; v okviru pa mora biti učiteljeva osebnost, ki ima glavo in srce za šolo in za mladino.

Če zapišem nekaj misli v izpopolnilo zgorajšnje trditve, naj ta meditacija ne izzove nevolje, češ, zopet moralizovanje; saj takih, ki nimajo srca za našo slovensko mladino, menda ne bomo iskali v dični »Sloškovski zvezi«. Ako pa kdo nasprotnikov pogleda v neprijetno ogledalo vesti, mu pa želimo, da bi sledilo odkrito kesanje in poplajšanje.

Ponavljam: Šola je odsev učitelja; življenje prejema šola od osebnosti učiteljeve. Šolsko orodje, šolska knjiga je mrtva; učitelj(ica) daje življenje. Odkod pa prejema učitelj veljavo, čast in pravi značaj? Vsega tega mu ne zagotovijo dovolj ne zakoni, ne drugi predpisi, pač pa ljubezen do bližnjega, do ljudstva, in pa krščansko spoštovanje do otrok. Ta je pravi vzgojitelj in učitelj mladine, ki vidi v otroku po lepoti in sreči hrepenečo, srčno ljubljeno mlado dušo; ta je pravi pedagog, ki zre v otroku del ljudske sile, del ljudske bodočnosti, katera je deloma v njegovih rokah.

Katoliškemu učitelju je pa otrok še veliko več: otrok božji in dedič nebes; seme, vsejano od Boga, katero je dolžan v ljubezni in potrpežljivosti osebno nadzirati, čuvati in negovati, da dozoreva. Katoliški učitelj se zaveda odgovornosti pred Bogom, pred božjim Prijateljem otrok, ki je nekoč govoril prisrčne besede ljubezni: »Pustite male k meni, kajti takih je nebeško kraljestvo!«

Sedaj pa aplikacija. Kako je pa v resnici? Prav mnogo je res krščanskih učiteljev in učiteljic v Sloveniji; katoliško ljudstvo je nanje lahko ponosno. Polni spoštovanja se jim klanjamo. Kakor ognjišča so, ki se ob njih ogreje marsikatera mlada duša, da gori potem polna ljubezni do Boga. Ali se ne zavzamemo začudenja, če slišimo vnetega učitelja-pedagoga govoriti: »Pri meni je vsak še tako preprost kmečki otrok — bitje, ki me utegne pri Bogu zatožiti, če mu ne preskrbim najboljše krščanske vzgoje, ki mu jo morem dati!«

Dobe se pa — žal — po šolah, ki so zidane z žulji katoliških staršev, učiteljske moči, katerih je takorekoč sram krščanskega imena. Ali ne nastopajo kot vzgojitelji katoliških otrok pripadniki in zagovorniki

onih struj, ki bi rade zabrisale trajne verske temelje na šolah; ki ne trpe, da bi imela Cerkev kaj vpliva na šolo in na otroško dušo? Ako pada na mladinsko cvetje po nekod po slovenskih livadah taka slana, ni čuda, če se osmudi marsikatera duša; ni čuda, če celo pozebe.

Poudarjati je pa treba, da ni najnevarnejši oni učitelj, ki s herodijanskim sovraštvom besni zoper otroka božjega, marveč tak, ki je kot učitelj sicer korekten, spreten in dostojen; toda hoče s svojim življenjem, s preudarnim posmehom in pretehtanim govorjenjem prepričevati, kakor da se more izhajati tudi brez pozitivnega verstva in brez Cerkve.

Nekateri iščejo tudi izgovorov za svoje nepedagoško življenje in ravnanje: »Saj je še vedno katehet na šoli; njegova dolžnost je, da se peča z verskimi vprašanji.«

Res je. Še je tu in more marsikatero škrbino ogladiti in opiliti. Toda vsa vztrajna in požrtvovalna vnema, vsa vzgojna osebnost bo zadevala na le preobčutne ovire, ako ne sodelujejo oni faktorji, ki so poleg njega poklicani vršiti pravo kulturno delo pri mladini. Res je. Dokaj sreč bi se zapravilo, če bi tega ne preprečil skrbni čuvar — katehet. Toda, kaj pomenita dve pičli uri na tedén, ko se boj za otrokovo dušo razvnama dannadan!

Nekoč je sv. Frančišek Ksaver, apostol Indije, ko so mu naznanili, da je umrl pravkar krščen otrok, zaklical: »To plačilo, da je neumrjoča duša rešena za nebesa, mi je dovolj veliko za tako dolgo in naporno pot iz Evrope v Indijo.« (Epist. 8.) — Ko bi vsakdo, ki ga je poklic pripeljal v šolsko učilnico, tako presojal in tako cenil vrednost človeške duše, dvomim, ali bi bilo še treba tožiti in tarnati o učiteljih, ki ne umevajo svojega vzvišenega zvanja.

Anton Martin Slomšek, oče slovenske šole in prvoboritelj za narodno omiko.

(Ob 60letnici njegove smrti govoril na grobu profesor učiteljsišča v Mariboru J. K. Vreže.)

Dragi navzoči! Slavni učiteljski zbor, vrla mladina! Na čudovitem kraju smo zbrani! Krog nas so spomini minljivosti človeške moči in slave ter nãpisi, da tu počiva ta in ta, ki pa bo kmalu pozabljen! Ta le grob pa — na levi strani oltarja — se nikdar pozabil ne bo, dokler bo bival slovenski rod; vselej se bo vsak Slovenec hvaležno spominjal velikega moža, kojega telesne ostanke tukajšnja zemlja zakriva že 60 let. Zapei je v svojih mladih letih:

Tema zemljo je pokrila, — razsvetlilo se nebo;
zvezd se vnema brez števila, — ki nam svetiti začno.
Oh, le prid' te in poglejte, — vse milijone zvezd preštejte,
ki se gori sučejo, — nam prijazno svetijo!

Ob stoletnici njegovega rojstva mu je ta slavospev na zvezde krasno uglasbil za moški zbor z bariton-solom, tukaj-le pred kapelico počivajoči blagopokojni stolni kapelnik Ludovik Hudovernik, in se je prvikrat proizvajal v mariborski čitalnici in od takrat nešteto krat širom naše lepe domovine.

Iz tega slavospeva povzamem besede »oh, le prid'ite in pogledjte« danes zvezdo, ki nam Slovencem, osobito pa tebi, slovenska mladina, in nam, slovenskim šolnikom ter našim šolam, prijazno sveti! In zvezda, ta bliščeča in obenem ogrevajoča, je nepozabni knez in škof lavantinski, Anton Martin Slomšek, ljubljeneč in ponos vsakega zavednega Slovenca, o č e s l o v e n s k e š o l e in prvoboritelj za narodno probudo in omiko.

Posamezni podatki iz njegovega življenja so mojim ljubim poslušalcem znani tako, da mi ni treba še posebne besede za to; po celem Slovenskem Štajerju še sedaj slovi njegova vnema za čast božjo in neumorno delovanje za časní dobrobit in večno srečo njegovih rojakov. Odgovoriti mi je danes, tukaj pred izkušenimi vzgojitelji in učitelji ter pred bodočimi voditelji naše ljube slovenske mladine le na vprašanje, kaj pomeni Slomšek za slovensko šolo in za splošno narodno omiko.

I. S l o m š e k in š o l a. Le malo, silno malo šol — in še te so bile le ponemčevalnice — sta vzdrževala dežela in država, ko je začel Slomšek javno delovati. Toliko vnet za narodno omiko in šolsko izobrazbo, kaj naj stori, kako naj poskrbi za oboje? Po vzgledu njegovega prvega učitelja Prašnikarja, kaplana na Ponikvi, so ustanavljali požrtvovalni duhovniki iz gole ljubezni do zanemarjene, pa ukaželjne mladine zasebne šole v svojih stanovanjih in jih tam učili ob nedeljah čitati, pisati in računati. Ljudstvo je te učilnice po pravici imenovalo n e d e l j s k e š o l e.

V tako šolo je zahajal Slomšek sam in zato se je že kot bogoslovec vnemal za njo in je tudi svoje tovariše navduševal, naj se pripravljajo na njo, da jo morejo potem širom Slovenije ustanoviti in uspešno voditi. Kot kaplan jo je vpeljal na Bizeljskem in v Novi cerkvi, kjer je imel do 130 učencev, 8—18 let starih. Ko pa je dosegel višje mesto in s tem večji vpliv, je povzročil ustanavljanje občinskih šol z vsakdanjim poukom; obenem pa je skrbel za to, da ostanejo tudi še nedeljske šole kot nadaljevalne šole za odraslo mladino. V medsebojni ljubezni sta v teh šolah delovala učitelj in duhovnik za temeljito šolsko izobrazbo, in strokovnjaki trdijo, da se je v takih — na slovenski podlagi osnovanih šolah — doseglo za splošno narodno omiko v desetih letih več, kakor pa v neumestnih ponemčevalnicah v petdesetih letih.

Kot vuzeniški dekan in nadžupnik je bil hkratu šolski ogleda ali po današnjem okrajni šolski nadzornik. Ker je šole pridno obiskoval in imel odprte oči in toplo srce za mladino in nje učiteljstvo, se je kmalu prepričal o zanemarjenosti in neznosnosti takratnih šolskih razmer: ni bilo pripravnih šolskih poslopij, ne primernih šolskih knjig in drugih

učnih pripomočkov, ne sposobnih, na podlagi materinščine izobraženih učiteljev; predvsem pa je bilo ljudstvo brez vsakega zanimanja za šolsko izobrazbo. To ga je bolelo! Kaj storiti?

Trudil se je z besedo in s pisanjem. Na prižnici je razlagal in dokazoval preprostemu ljudstvu velik pomen in čudovito korist dobrega šolskega pouka in si je prizadeval tudi v lahko umevnih spisih vplivati na srca slovenskih staršev. V »Drobtinicah« jim je odprl posebni predalček z napisom: »Ogledalo za šolo in domačo rejo otrok«, ter je v nedosegljivo lepih životopisih slikal življenje in delovanje za narodno omiko vnetih in zasluženih mož, med drugimi tudi učitelja sedme šole v Celovcu, Matije Ahaclja, ki so ga kot svojega dobrega, skrbnega očeta ljubili in z otroško vdanostjo častili vsi učenci. In o dobro urejeni šoli je zapisal lepe besede: »Učiti otroke, po krščansko modro živeti, si za časno in zveličanje večno skrbeti, za to je šola. — Šola je božji dar, dokler je krščanska, pa pridna, v koji se deca uči spoznavati in ljubiti svojo domovino, izpolnjevati svoje dolžnosti in pa zadovoljno živeti. — Otroka v šolo pošljati je staršev sveta, velika dolžnost.«

Še z neprimerno večjo vnemo se je Slomšek poprijel dela za šolo, ko je l. 1844. postal višji šolski nadzornik vseh šol po škofiji. Silno rad in pogostokrat je zahajal v različne šole, se tam prav očetovsko razgovarjal z učenci, jih spretno poučeval in izpraševal, pa se tudi z njimi razveseljeval in ljubko popeval. Saj je pa le on tako dobro poznal nežno otroško dušo in priprosto govorico kot pa malokdo drugi. Tem svojim ljubljencem je zložil in vglasbil pesem: »Preljubo veselje«, v kateri se tako lepo zrcali njegova otroško čista duša in otroško mila govorica:

Preljubo veselje, — oj, kje si doma;
povej, kje stanuješ, moj ljubček srca!
Po hribih, dolinah za tabo hitim,
te videti hočem, objeti želim! — —
Le eno veselje še čaka na me,
v presrečni deželi, kjer mlado je vse.
Trpljenje v taisto deželo ne zna,
le tamkaj je pravo veselje doma!

Pri vsaki priliki se je pa tudi rad posvetoval z marljivimi in modrimi učitelji, kako bi se dala šolska vzgoja pospešiti in šolski pouk povzdigniti, in jim je po 15 letnem temeljitem razmišljanju in zvestem opazovanju spisal nekako praktično metodiko v neprecenljivi, izvirni in čudno zanimivi knjigi »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«, ki obsega v 52 poglavjih ali učnih slikah za 52 nedelj cerkvenega leta pač vse, kar zamore zanimati otroka in mu koristiti v poznejšem življenju. »To je prava koncentracija, ki vzbuja zanimanje in podpira spomin,« pravi dr. Bezjak v svoji »Občni zgodovini vzgoje in pouka«. Ravnatelj Schreiner pa je zapisal besede: »Menda se je le redkokdaj posrečilo kateremu učitelju, v svoj slog viliti toliko gorkote in nazornosti, kakor je to storil

Slomšek v tej knjigi. Glede na način pri pouku, posebno pa v jezikovnem oziru se imamo vsi učitelji še mnogo učiti od Slomška!»

Štiri tisoč izvodov prve izdaje te velevažne knjige je bilo razprodanih v nekaterih mesecih; 80 jih je celo potovalo v daljno Moskvo, kamor so bile naročene, in kardinal Schwarzenberg v Pragi je dal »Blaže in Nežico« prestaviti v češčino. Na tisoče Slovencev se je vsled te knjige začelo zanimati za čitanje, pisanje in računanje in zlate nauke njene poslušati ob nedeljah in praznikih ter ob dolgih zimskih večerih se jim je dozdevalo tako, kakor poslušati glas pridigarjev.

S pomočjo dobrega učiteljstva je še kot škof zbiral šolarske pesmi in jih l. 1852. izdal pod naslovom: »Šola veselega lepega petja za pridno šolsko mladino« ter je spisal mnogo in različnih šolskih knjig, kot: Malo in Veliko berilo, Abecednik, Ponovilo potrebnih nauk, Nemško slovnico za slovenske šole in še drugih lepo število. Leto dni pred smrtjo pa je sestavil in v »Drobtinica« objavil za ljubo mu učiteljstvo kratko vodilo za Malo in Veliko berilo, pa tako lepo, strokovno in praktično, da bi vsakdo mislil, da je izpod peresa v zvesti šolski službi osivelega navdušenega šolnika. — »Skrbi,« pravi, »da bo tvoja šola za življenje, ne pa za šolsko klop; prizadevaj si, svoje šolce za Boga, za vse pošteno in blago oživiti, ne pa jim zadušiti dobre nazore. Branje in pisanje je le lupina, jedro pa je krščanska omika in zlahtno srce.«

Ko je že imel dobre občinske in nedeljske šole ter obilico različnih šolskih knjig, mu je bilo še treba vzgojiti dobrega učiteljstva in ga za slovensko šolstvo navdušiti. Tudi to mu je šlo srečno izpod rok. Dobri učitelji so kmalu spoznali njegovo zlato, za šolo in narodno izobrazbo navdušeno srce ter plemenito ljubezen do učiteljskega stanu, ki ga je znal spoštovati kot malokdo. Kjer je le mogel, je rad pohvalil marljive in modre učitelje z besedo in s pisanjem ter je v pohvalo tega stanu zapisal tudi pomenljive besede: »Zlati nauk več velja, kakor zlat denar. Pa še več so vredni učitelji, ki skrbijo za vzgojo mladine; zakaj, ni dovolj otroka le poučiti, treba ga je še bolj odvajati od hudega in privajati k dobremu... Blagor otroku, ako najde prave modre učitelje in ravnatelje, kateri so mili očetje... Moder in pridni učitelj koristi človeškemu rodu veliko več, kakor najslavnejši vojskovodja, kateri strahuje sovražnika in premaguje kraljestva in užiga mesta.«

Tako je bilo Slomškovo delovanje za šolo in izobrazbo slovenske mladine. Nam je pripravljaj zemljo in jo posejal z lepimi nauki in zasadil z modrimi navodili ter si s tem plemenitim, neumornim delom v resnici zaslužil ime očeta slovenske šole. Po vsej pravici je zapisal ravnatelj Jamšek v »Šolskih Drobtinica« k 25 letnici Slomškove smrti: »Da se bo od strani slovenskega učiteljstva storilo vse, da se prvaka slovenskih pedagogov pošteno proslavi, o tem sem že naprej prepričan. Mož, kakršnih se v stoletju prikaže komaj eden, je bil Slomšek; to nam pričajo njegova nesmrtna, velika dela.« In naš bivši ravnatelj, priznani in

plodoviti pedagoški pisatelj in ustanovitelj Slovenske šolske Matice, H. Schreiner, proslavlja Slomška z besedo: »Slovensko ljudstvo ga časti kot ustanovnika svoje ljudske šole.«

II. Slomšek — rodoljub. V šoli in za šolo započeto delo pa je Slomšek nadaljeval tudi zunaj med ljudstvom, dobro vedoč, da človek potrebuje vedno pouka in da se šele izuči, ko počiva v grobu. Po njegovem prizadevanju so dobili ljudje veselje do čitanja in to mu je bilo dovolj, da je navduševal bogoslovce in svoje stanovske tovariše za pisateljevanje in z njimi vred izdál celo vrsto knjig in knjizic; ustanovil je »Drobtinice«, ki naj vsako leto prinašajo ljubim Slovencem različni pouk pod naslovi: stare resnice v novi obleki, prigodbe žalostne in vesele, razgled za stare in mlade ljudi, prilike in basni, ogledalo za šolo in domačo rejo otrok ter slovenska grlica.

Te »Drobtinice« so prenehale leta 1868., a ohranila se je do danes še druga ustanova Slomškova, ki je v najširšem pomenu posvečena vsestranski omiki slovenskega naroda, in to je Družba svetega Mohorja, ki je že nad osem milijonov knjig različne vsebine razposlala po vsej slovenski zemlji in med vse stanove našega milega naroda.

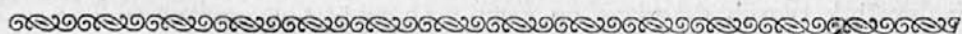
Če pa k sklepu še omenim, da se mu je po dolgoletnem prizadevanju in neverjetnih naporih vendar posrečilo, prestaviti škofijski sedež iz št. Andraža v Labudski dolini v Maribor, označim s tem velikega Slomška kot narodnega rešitelja. Dotlej so spadali vsi kraji med Muro in Dravo, tedaj tudi Maribor in cele Slovenske gorice z Murskim poljem vred pod graško škofijo ter so dobivali tudi od tam slovenščine slabo zmožne ali vsaj za slovenščino malo navdušene dušne pastirje. Po premestitvi škofijskega sedeža v Maribor pa so bili tudi ti kraji priklopljeni k lavantinski škofiji in so dobivali le slovenske duhovnike, ki so po teh župnijah vzbujali in vzdrževali slovensko govorico in slovenski ponos ter tako pripomogli, da so bile ob preobratu tudi pripoznane naši novi in dični državi Jugoslaviji.

Če gledamo po vsem tem našega Slomška v šoli ali na škofijski stolici, poslušamo njegove neprimerno lepe govore v cerkvi ali pri narodnih prireditvah, osobito v mariborski čitalnici, čitamo njegove životo-pise ali pesmi, prilike, basni itd., povsod nam je velikan, ravnajoč se po besedah pesnikovih: »Dolžan ni samo, kar vелеva mu stan; kar more, to mož je storiti dolžan.« Oče je naše ljudske šole in prvobuditelj našega naroda; ravnal se je vedno po izbranem si geslu: »Vrli Slovenci, ne pozabite, da ste sinovi matere Slave; naj vam bo drago materino blago: sveta vera in beseda materina! Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike!« Zato pa ga hvaležni narod nikoli ne bo pozabil!

Lepi in dragoceni so kamenitni spomeniki, postavljeni nesmrtnemu Slomšku v čast: na njegovem rojstnem domu, v njegovi domači cerkvi in na orehu na Ponikvi ter tukaj v kapeli njegovega groba, in prav

posebno v mariborski stolnici, kjer blestijo pod njegovim kipom besede: »Narodnemu buditelju, pisatelju in pesniku hvaležni Slovenci.« Pa še lepši in najdragocenejši spomenik — edino vreden njegovega spomina — naj bo postavljen v naših srcih, in ta je: srčna ljubezen do njega, ki nas je tako požrtvovalno ljubil, in iskrena hvaležnost, ker nam je posvetil vse svoje telesne in dušne moči, ter trdni sklep, da se hočemo po njem ravnati in po njegovem zgledu delovati. »Hvaliti rajne dobrotnike, povzdigovati njihova dela in imenitne zasluge, nam je — po tvojih besedah, naš oče in prvobuditelj! — ravno tako velika dolžnost, kakor njihove slavne zglede posnemati. Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih vrli naslednik biti vreden ni!«

Slomškovemu spominu, Slomšku, vzoru vzgojitelja — mladino ljubu in prvoboritelju naroda slovenskega — slava in trikrat slava!

O skrajšanem dividiranju z desetinskimi števili.

Matija Heric.

Lastne izkušnje so me prepričale, da prav skrajšano dividiranje dela učencem mnogo težkoč, kajti zaradi nezadostnega razumevanja v to svrhu prepotrebnih predvaj ne dobe glavne podlage, to je pravega pojma o dekadičnem sestavu in izurjenosti, točno in sigurno določiti prvo veljavno mesto količnikovo.

Učitelj pa je navadno preobložen z drugimi predmeti svoje stroke, in zato nima časa vselej pretresovati, katere predvaje so glede na razredni učencev material najugodnejše; toda v računicah in dotičnih metodičnih komentarjih zamaš išče točnih navodil, zaželjenih predvaj, ki so potrebne v pojmovanje skrajšanega dividiranja.

Zato sem se napotil pokazati, kako je učence popolnoma izvežbati v skrajšanem dividiranju z desetinskimi števili.

A. Prej ko začnemo skrajšano dividirati, je učencem natančno razjasniti, kako je določiti prvi delski deljenec in prvo veljavno številko količnikovo — brez ozira na skrajšano dividiranje.

To storimo na tri načine, in sicer s sledečimi vajami:

1. da učence izvežbamo v računanju z mestnimi vrednotami, ki jim obenem tudi zagotovijo pravi pojem o dekadičnem sestavu;
2. da jih izurimo poprej v nekrajšanem dividiranju z desetinskimi števili

a) po spekulativni, b) po praktični metodi.

B. Po teh vajah šele pričnemo s skrajšanim dividiranjem, narekujoč število desetink, na katero hočemo dividiranje skrajšati. Po tej napovedi je učencem pojasniti

1. koliko veljavnih mest bo štel količnik; 2. koliko številke mora imeti delitelj, in 3. kolik bo prvi delski deljenec glede na določene številke deliteljeve.

O računanju z mestnimi vrednostmi sem razpravljal v »Popotniku« 1922, št. 1—2, str. 22.

Ker se mi zdi potrebno, hočem tu podati jedro te razprave.

Dosehdob so bili metodiki-računarji vajeni v dekadičnem ali deset-skem sestavu mestne vrednosti posameznih številke šteti od desne na levo, začeni z ednicami. Tako so stale ednice na prvem in ednice od milijonov na sedmem mestu, dočim so bile, števi od desetinske pike od leve na desno, na prvem mestu, desetine in milijonine na šestem mestu. Tako zaznamovanje je motilo učence določujoče mestne vrednosti glede na njih red.

Zato je praktično, da določujoč mestne vrednosti posameznih celot in desetink tvorijo ednice ne samo izhodišče, marveč tudi mejnik med celotami in desetinkami. Glede na to je jasno, da tvorijo ednice izhodišče in stoje na 0. (ničelnem) mestu, desetice na 1., stotice na 2., tisočice na 3. mestu levo od ednic itd. Desno od ednic stoje na 1. mestu desetine, na 2. stotine, na 3. mestu tisočine itd. Seveda moramo ednice kot take označiti, in sicer z desetinsko piko, ki jo postavimo zgoraj na desno od njih. Gotovo si na ta način učenci mnogo lažje nego po običajnem zaznamovanju zapomnijo mestne vrednosti glede na njih red, ker imata po dve z istim kazalom tudi slično imenovanje; n. pr. 3. mesto celot: tisočice, 3. mesto desetink: tisočice; 6. mesto celot: milijoni, 6. mesto desetink: milijonine itd. Torej dobimo z vsakim novim 6. mestom novo enoto višjega reda.

Ko učenci docela razumejo glavno lastnost dekadičnega sestava, da namreč pomeni vsako mesto desetkratno desno stoječega in desetino levo stoječega, potem se morejo kar naravnost vežbati v množenju in deljenju z mestnimi vrednostmi. Prav lahko bodo razumeli, da število množimo z 10, 100, 1000 itd., ali deljemo z $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{1000}$ itd., ako to število za 1, 2, 3 itd. mesta premaknemo od desne na levo, da dalje množimo število z $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{1000}$ itd., ali, kar je isto, deljemo z 10, 100, 1000 itd., ako to število za 1, 2, 3 itd. mesta potisnemo od leve na desno.

Tako dobimo za množenje dveh mestnih vrednosti sledeče mehanično pravilo: Ako množimo dve istovrstni števili (celote s celotami, desetinke z desetinkami), potem se mestne številke (numere) seštevajo; ako pa množimo dve raznovrstni števili (celote z desetinkami), potem se mestne številke odštevajo.

N. pr.: Kaj dado tisočine, množene s stomilijoninami? Tisočine tvorijo 3. mesto, stomilijonine 8. mesto desetink; tisočine in stomilijonine ste istovrstni števili; torej 3. in 8. mesto desetink je 11. mesto (stotisočmilijonine).

Katero vrednost da dividiranje tisočin s stotinami? S stotinami dividirati se pravi s stoticami množiti. Ako dve raznovrstni števili množimo, moramo mestne številke (numere) odšteti; torej 3. mesto desetink — 2. mesto celot da 1. mesto desetink (desetine).

Kaj se pravi stotice dividirati s stoticami? (Stotice množiti s stotinami.) Dve raznovrstni števili je odšteti. Torej 3.—3. mesto je 0 (ničelno mesto, to so ednice.

V pojasnilo računanja z mestnimi vrednostmi je v »Popotniku« do-dana posebna tabela, ki si jo kot nazorilo lahko naredimo iz lepenke, povrh se številčne tablice polagajo na leseno spojko, pripeto na šolsko tablo, v poljubne predale. Mimogrede pripomnim, da je druga puščica na tabeli napačna, to je narobe obrnjena.

Ne dvomim, da bodo učenci, izvežbani v računanju z mestnimi vrednostmi, točno določili prvo veljavno mesto količnikovo.

Kako ga še na dva druga načina zanesljivo najdemo, sem pokazal v razpravi: »O spekulativni in praktični metodi dividiranja z desetinskimi števili«, objavljeni v letošnji številki 2—3 tega cenjenega pedagoškega lista. Vse tri načine določitve bom pokazal na prvem zgledu. Učencem, rešujočim uporabne naloge, bo menda najbolj ugajal tretji, najlažji način.

Ko se je napovedalo zahtevano število desetink, na katero je dividiranje skrajšati, je učencem pojasniti, da moramo tolikokrat dividirati, kolikor številke bo štel količnik ter jih prepričati, da bo tudi delitelj moral imeti najmanj toliko številke, kolikokrat nam je dividirati, izvzemši slučaje, v katerih je dobiti potrebno število količnikovih mest s popolnim, ostala mesta pa s skrajšanim dividiranjem. Ako ima delitelj več številke, nego je treba, se ena številka pridruži zaradi poprave, ako pa jih ima premalo, se manjkajoče številke nadomestijo s potrebnimi ničlami. Določivši število deliteljevih mest nam je dognati velikost prvega delskega deljenca. Tudi tukaj je nepotrebne številke izločiti z navpičnico, manjkajoče pa nadomestiti s potrebnimi ničlami. Vsak tak slučaj je razjasniti na posebnem zgledu, postopajoč od lažjega do težjega.

V to svrhu nam je ta računski prikrajšek najprvo pokazati na najlažjem, na takem zgledu, čigar deljenec in delitelj imata neobhodno potrebno število mest ter je ves deljenec obenem tudi prvi delski deljenec, tako da že dobimo drugo mesto količnikovo s skrajšanim dividiranjem.

N. pr. $6456 : 4327$ na 3 desetinke.

Tukaj hočemo prvo veljavno mesto količnikovo določiti na tri načine.

Prvi način se opira na računanje z mestnimi vrednostmi. Iz teh predvaj učenci posamejno, da je v tem zgledu tisočine dividirati s tisočini, kar je isto kakor tisočine množiti s tisočicami. Ker sta raznovrstni števili, je mestne številke odšteti. 3. mesto — 3. mesto je 0. (ničelno) mesto, na ničelnem mestu stoje ednice; torej bodo prvo veljavno mesto količnikove ednice.

Drugi način sledi iz spekulativne metode. Iz bistva te metode spoznajo učenci tole: Ako tisočine dividiramo z ednicami, dobimo v ko-

ličniku tudi tisočine, ako pa s tisočinami, to je s tisočkrat manjšim deliteljem, potem dobimo tisočkrat večji količnik, to so ednice; tisočine se pomaknejo za 3 mesta od desne na levo, in tam so ednice.

Tretji način se vrši po najlažji, praktični metodi. Iz te metode se poda sledeče znano pravilo: Kolikor desetink ima delitelj, toliko mest je odšteti v prvem delskem deljencu, ali število deliteljevih mest je odšteti od mest prvega delskega deljenca; prvo mesto pred odštetimi tremi mesti deljenčevimi na levo pa so ednice (6); torej tvorijo ednice prvo veljavno mesto količnikovo.

$$\overset{E}{\overbrace{6456}} : \overbrace{4327} = .$$

Namesto prve številke količnikove, značujoče ednice, naredimo piko in na desni strani zgoraj desetinsko piko. Ker nam je še dobiti 3 desetinska mesta, naredimo desno od desetinske pike še 3 pike, zaznamujoče 3 desetinska mesta. Tako bomo dobili v količniku skupaj 4 veljavna mesta; zato nam bo štirikrat dividirati.

Količnikov obrazec je: $\overset{E}{.} \dots$

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 6456 : 4327 = \underline{\underline{1.492}} \\ \quad 2129 \\ \quad \quad 398 \\ \quad \quad \quad 9 \\ \quad \quad \quad \quad 0 \end{array}$$

Ednice količnikove dobimo, ako v deljencu, ki je obenem tudi prvi delski deljenec, upoštevamo vse številke. Prvo dividiranje še tedaj ni skrajšano. Toda količnikovih desetih ne bomo več izračunali takó; kajti ostanek 2129 se ne bo več dal dividirati s celim deliteljem 4327. Pripisati ne moremo nobene številke, ker je ni; 0 (ničle) pa ne smemo dostaviti, ker bi se potem dividiranje zavleklo v neizmerno daljavo; to pa ni naš namen. Zato skrajšamo delitelj za eno najnižje mesto 7, kar označimo s kljukico; tako dobimo skrajšano dividiranje 2129 : 432. Da pa odrezana številka 7 ne gre popolnoma v zgubo, jo porabimo za popravo rekoč: 432 v 2129 je 4 krat; 4 krat 7 je 28, 3 kot poprava; 4 krat 2 je 8 in 3 je 11 in 8 je 19; 8 se zapiše itd. Ostanek 398 tudi ni delilen s skrajšanim deliteljem 432; zato ga zopet skrajšamo za najnižje mesto ter dobimo skrajšano dividiranje 398 : 43; odrezano številko 2 vzamemo zopet za popravo, rekoč: 43 v 398 je 9krat; 9krat 2 je 18, 2 za popravo, 9krat 3 je 27 in 2 je 29 itd. Tako postopamo tudi pri delitelju 43, čigar zadnja številka 3 se odreže in uporabi za popravo, tako da nam še ostane skrajšani delitelj 4, rekoč: 4 v 9 je 2krat; 2krat 3 je 6, 1 kot poprava; 2krat 4 je 8, 8 in 1 je 9; 9 in 0 je 9.

II. zgled: $\overset{d}{\overbrace{76894}} : \overbrace{8763} = \dots$ na 3 desetinke.

Odsehdob bomo določili prvo veljavno mesto količnikovo na tretji najlažji način. Odštevši 3 desetinke deliteljeve od mest prvega delskega, z obočno črto (glej zgoraj!) označenega deljenca stoji 6 desetih; ki značijo

veljavnost prve številke količnikove. Torej bo količnik štel 0 celot in 3 desetinke.

Količnikov obrazec: $0^{\text{d}} \dots$

Celot ni nič, so pa 3 desetinke; torej bomo trikrat dividirali; zato so nam v delitelju potrebne 3 številke, v prvem delskem deljencu pa 4. V deljencu bomo z navpičnico odrezali peto številko 4, v deljitelju četrto številko 3, ki jo pa pustimo zaradi poprave.

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 7689 \overline{)4} : 876 \overline{)3} = \underline{\underline{0\cdot877}} \\ 679 \\ 66 \\ 4 \end{array}$$

Dividirajmo! 876 v 7689 je 8krat; 8krat³ je 24, 2 za popravo; 8krat 6 je 48 in 2 je 50 in 9 je 59; 9 se zapiše, 5 ostane itd.

III. zgled: $0\cdot87439 \cdot 0\cdot587$ na 3 desetinke.

Določimo prvo številko količnikovo. Prvi delski deljenec je 874 tiso-

čin. Potegnimo čez njega obočno črto! ($0\cdot8\overline{)439} : 0\cdot587 =$). Odštejemo 3 desetinke deliteljeve od mest prvega delskega deljenca! Prvo veljavno mesto količnikovo so ednice; torej bomo dobili 1 mesto celot in 3 desetinke; količnik bo imel 4 številke; torej bomo 4 krat dividirali.

Količnikov obrazec: $0^{\text{E}} \dots$

Ker ima delitelj samo 3 številke, mu moramo pripisati 0, v deljencu pa odrežemo peto številko 9 z navpičnico. Delitelj in prvi delski deljenec imata vsak po 4 številke.

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 8743 \overline{)9} : 5870 = \underline{\underline{1\cdot489}} \\ 2873 \\ 525 \\ 55 \\ 3 \end{array}$$

Dividirajmo! 5870 v 8743 je 1 krat, 1 cela, ostane 2873, 0 odrežemo, 587 v 2873 je 4 krat (4 desetine itd.).

IV. zgled. $4\cdot67 : 89\cdot325$ na 3 desetinke.

Določimo 1. številko količnikovo in v to svrho prvi delski deljenec! Glede na delitelja bo prvi delski deljenec moral šteti 6 številke. Primanj-

kajoča mesta je namestiti z ničlami. Torej ($4\cdot6\overline{7000} : 89\cdot325$). Čez sedanjí deljenec obočno črto! Prva številka levo od 3 odštetisth mest v prvem delskem deljencu so stotine (7).

Količnikov obrazec $0\cdot0^{\text{st}}$. Ker ne bo nič ednic in nič desetín, nam je še iskati samo stotine in tisočine. Tu nam je treba samo dvakrat dividirati; zato potrebujemo v delitelju samo 2 številki; tretjo številko izločimo z navpičnico in jo uporabimo za popravo; ves deljenec je obenem prvi delski deljenec.

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 467 : 89 \overline{)3} = \underline{\underline{0.052}} \\ \underline{20} \\ 2 \end{array}$$

Dividirajmo! 89 v 467 je 5 krat, 5 krat 3 je 15, 2 za popravo; 5 krat 9 je 45 in 2 je 47 in 0 je 47, 0 se zapiše itd.

V. zgled. 1 : 3.14159 na 4 desetinke.

Določimo prvi delski deljenec in prvo številko količnikovo! Ker ima delitelj 6 mest, jih bo moral imeti prvi delski deljenec s e d e m. Tvorimo novi deljenec!

$$\begin{array}{r} \overline{1.000000} : \underline{3.14159} \\ \underline{\quad\quad\quad} \\ \underline{\quad\quad\quad} \\ \underline{\quad\quad\quad} \\ \underline{\quad\quad\quad} \\ \underline{\quad\quad\quad} \\ \underline{\quad\quad\quad} \end{array}$$

Prva veljavna številka količnikova bodo desetine. Ker so napovedane 4 desetinke, bomo tukaj 4 krat dividirali. Delitelj bo štel 4 številke, peta v pošte, in prvi delski deljenec bo imel 5 mest.

Količnikov obrazec: 0.^d...

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 10000 : 3141 \overline{)5} = \underline{\underline{0.3183}} \\ \underline{575} \\ \underline{261} \\ \underline{10} \\ 1 \end{array}$$

Dividirajmo! 3141 v 10000 je 3 krat; 3 krat 5 je 15, 2 za popravo; 3 krat 1 je 3 in 2 je 5 in 5 je 10, ostane 1 itd.

VI. zgled. 841.594 : 23.9 na 2 desetinki.

Določimo prvo veljavno mesto v količniku in ob enem prvi delski

delitelj! Čez prvi deljenec obočno črto! Torej $\overline{841}$ celot : $\underline{23.9}$; odštejemo eno desetinko od mest prvega delskega deljenca (841 celot)! Tako dobim desetice. Prvo veljavno mesto količnikovo bodo desetice. Ker sta napovedani 2 desetinki, nam je dobiti 4 številke; 2 celoti in 2 desetinki.

Količnikov obrazec: \overline{D} ...

Tukaj nam je 4 krat dividirati; zato je v delitelju dostaviti ničlo; delitelj bo 2390 in prvi delski deljenec 8415/9, številko 9 se izloči z navpičnico.

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 8415 \overline{)9} : 2390 = \underline{\underline{35.21}} \\ \underline{1245} \\ \underline{50} \\ 2 \end{array}$$

Dividirajmo! 2390 v 8415 je 3 krat, ostane 1245 itd.

Na tem zgledu je mogoče prvi dve številki (celoti) izredno dobiti s popolnim, in ostali dve (desetinki) pa s skrajšanim dividiranjem. Tako zadoščajo v delitelju 3 številke; toda v deljencu potrebujemo 4 mesta; zato bomo pri nadaljnjem deljenju morali še dodati četrto številko 5; kajti uporabljajoč v deljencu samo 3 številke, dobimo v količniku tudi samo 3 številke; torej samo eno desetinko, dočim sta napovedani dve desetinki.

$$\begin{array}{r} \text{Evo: } 8415 \overline{)9} : 239 = \underline{\underline{35.21}} \\ \underline{1245} \\ \underline{50} \\ 2 \end{array}$$

Dividirajmo! 239 v 841 je 3 krat, ostane 124, 5 pripišemo; 239 v 1245 je 5krat, ostane 50. Odsehdob skrajšano. — 9 odrežemo ter vzamemo za popravo!

23 v 50 je 2krat; 2krat 9 je 18, 2 za popravo; 2krat 3 je 6 in 2 je 8 in 2 je 10, 1 ostane; 2krat 2 je 4 in 1 je 5 in 0 je 5, 2 ostane itd.

Pri koncu sem.

Veselilo me bo, ako sem vsaj v nekaterih naprednih tovariših vzbudil količkaj zanimanja za skromne vrstice, posvečene zgoraj označenemu predmetu.

Ako sem kje zašel predaleč v podrobnosti, naj mi potrpežljivi čitatelj oprost; pišoč to razpravo sem namreč v duhu gledal nekega v računanju zelo okornega dečka, danes čvrstelega korenjaka, ki sem ga popolnoma izvežbal na označen način v skrajšanem dividiranju.

Iz moje beležnice.

Janko Polák.

3.

(Dalje.)

Veliko preglavice prizadene učitelju in učencem in učenkam pojasnjevanje in umevanje onega osnovnega pravila o perspektivi, ki nam pripoveduje, zakaj se nam prikazujejo robovi, o katerih vemo, da so na predmetu vodoravni, na podobi poševni.

Že zgoraj sem omenil, da z metodo besedičenja ne opravimo ničesar. In če ne opravimo s to metodo pri prvih dveh osnovnih pravilih o perspektivi, ki sta za umevanje mnogo enostavnejši, nego pa je to, ničesar, tem manj bomo opravili s samimi besedami pri tem pravilu; zakaj poleg besedi je treba tudi dejanja, t. j. dela in orodja.

Izmed orodja bi v tem slučaju posebno priporočal: a) šipo v velikosti 15 cm \times 20 cm, vdelano v lesen okvir; b) kosec trdega mila, prirezanega v obliki svinčnika; c) posodico z vodo za omakanje mila; č) okvirček z okencem, a okence naj bo v tem slučaju izrezano v obliki kvadrata in prirejeno tako, da dobimo lahko kvadrat 4 cm \times 4 cm in 7 cm \times 7 cm; to je potrebno zaradi različnih velikosti in različnih razdalj; no, v silo pa zadostuje tudi eno okence, o katerem sem govoril ob risanju in slikanju, t. j. okence, izrezano v velikosti 4 cm \times 7 cm; d) vizirko ali gibljivi pravokotnik za viziranje; e) 20—30 cm dolgo paličico za merjenje, ki sem ga omenil zgoraj pod a).

Da so robovi na sliki videti poševni, čeprav vemo o njih, da so v resnici vodoravni, dokažemo učencem in učenkam najlažje na samoučilu, ki sem ga omenil zgoraj pod a).

Delo v tem oziru je sledeče:

Vsak učenec in vsaka učenka vzame v levo roko šipo, ki je vdelana v okvirček, in jo drži od sebe tako daleč, da z desno roko, v katero vzame kosce trdega mila, prirezane v obliki svinčnika, komodno riše po šipi. Ker pa riše milo jasno po šipi samo tedaj, če smo ga v vodi primerno omočili, zaraditega mora imeti vsak učenec in vsaka učenka tudi posodico z vodo.

Učencem in učenkam pa je treba že takoj začetkoma povedati tole: a) šipa mora biti uravnana na predmet, ki ga hočemo risati, pročelno ali frontalno, t. j. tako, da tvori črta, ki bi jo potegnili od očesa skozi šipo do predmeta pri vstopu v šipo — in tudi pri izstopu iz šipe — pravi kot s šipo samo. Zakaj če držimo šipo drugače, je slika zapotegnjena, t. j. ne odgovarja več resnici; b) tudi oddaljenosti ne smemo izpreminjati več, t. j. šipe ne smemo — ko smo začeli slikati — očesu več približevati in tudi ne odmikati; c) tudi glave ne smemo več premikati; zakaj če premaknemo glavo, se nam premakne, t. j. odmakne, primakne, zapotegne itd. tudi slika.

Ko smo učencem in učenkam vse to dopovedali, pa začnemo slikati. Učenci in učenke se čudnemu pojavu na sliki, ki nastane na šipi, izprva čudijo, mnoge vaje takega slikanja pa jih sprijazniijo končno z resnico, da se nam stranski vodoravni robovi prikazujejo v največ slučajih poševni.

Šele po mnogih takih vajah prehajamo k drugim pripomočkom; zakaj šele potem je pouk z drugimi pripomočki uspešen, če učenci in učenke uvidijo raz sliko na šipi, da ni dvoma o resnici trditve o poševnosti onih robov, o katerih vemo, da so na predmetu v resnici vodoravni.

Ko uvidijo učenci in učenke vse to, pa vidijo tudi v kvadratnem okencu, kako vodoravni robovi tu padajo, tam vstajajo, tu vstajajo, tam padajo. Od kvadratnega okenca pridemo k vizirki in ta nam pokaže to prikazen še zaradi tega tako jasno, ker to in ono njegovo deščico (krak) pustimo lahko v oni legi, ki jo dobi deščica (krak), če ga prilagodimo teku tega in onega roba.

Po takih in podobnih vajah pa se lotimo tudi vaj s paličicami. In te se naj vadijo posebno intenzivno; zakaj one tvorijo prehod k vajam s svinčnikom, t. j. k onim, ki jih bodeta učenec in učenka v življenju največkrat rabila. Šip, okenc, vizirk, paličic itd. ne bodeta mogla v življenju nositi vedno s seboj. To bi bilo tudi docela nepotrebno; zakaj mnogo in intenzivnih vaj z različnimi učnimi pripomočki uvede učence do take virtuočnosti v tem oziru, da jim pozneje zadostuje samo svinčnik. A da jim končno zadostuje res samo ta, je treba — to poudarjam iznova — mnogo vaj z učnimi pripomočki, ki sem jih omenil pod a)–e).

Končno naj omenim še to, da je treba pri vajah na okence — pa naj bo to okence kvadratasto ali pa pravokotno — uravnati pogled na predmet vedno tako, da ga zadevajo robovi predmetov vsaj v treh točkah.

4.

Ko se seznanijo učenci in učenke potom samostojnega dela z resnico o trditvi pravila, da se nam prikazujejo stranski vodoravni robovi v največ slučajih poševni, pa preidemo lahko k pojasnjevanju višine oči.

No, pogovorimo se sedaj najprej o višini oči.

Kaj pa je to, višina oči? — Višino oči imenujemo ono višino na tem in onem predmetu, ki jo dobimo, če gledamo ta in oni predmet in si mislimo od oči potegnjeno ravno črto do predmeta. In tam, kjer zadene ta črta predmet, tam je višina oči za ta in oni predmet. Samoposebi se ume, da je višina oči tega in onega predmeta drugje, če stojimo, drugje, če sedimo, drugje, če čepimo, drugje, če klečimo pred tem in onim predmetom. Vse to je samoposebi umljivo in bi mlatili prazno slamo, če bi učencem in učenkam dokazovali to s samimi besedami. Ne besedi, temveč dejanj, t. j. dela je treba tudi v tem oziru, t. j. del učencev in učenk naj gleda v predmet, del učencev in učenk pa naj na predmetu — potom medsebojnega izpraševanja — dožene, kje je višina oči na predmetu zdaj, kje zdaj itd. Posebno lahko bodo učenci in učenke določili ali markirali višino oči na predmetu na ta način, da vzamejo v roke kosce lepenke v velikosti 15 cm \times 20 cm, ga predlože pred oči tako, da sloni lepenka v vodoravni smeri malo pod koreniko nosne kosti in gledajo tako preko lepenkine ploskve na predmet, na katerem ugiba ta in oni učenec, ta in ona učenka, kje bi bila višina oči za dotično pozicijo (stanje, sedenje, čepenje, klečanje itd.) učenca in učenke.

Šele po mnogih takih vajah spoznajo učenci in učenke potom samodelovnosti čudoviti pojav, da streme vsi robovi, ležeči pod višino oči, do te, t. j. navzgor, in vsi oni, ki leže nad višino oči, k tej, t. j. navzdol. Da pa učenci in učenke pri zasledovanju navidezno padajočih in vstajajočih smeri ne bodo zasledovali napačno, jim moramo povedati in jih navajati že takoj v začetku, da jih zasledujejo, vedno počenshi od njim bližje ležečih točk.

Ko seznanimo učence in učenke z višino oči, pa je najbolje, da jih seznanimo takoj tudi s tem, da vedo, kdaj gledamo pod predmet in kdaj gledamo na predmet.

To dokazovanje ne provzroča nobenih težkoč. Nazorno pa pokažemo to še najlažje na ta način, da postavimo pred dotični predmet, ki smo ga opazovali — določevali na njem višino oči — mizo, nad ta predmet pa obesimo kak drug predmet. In z nekolikimi besedami in kretnjami pokažemo in dokažemo, da gledamo pod predmet takrat, kadar je predmet višje, nego pa je višina oči, in da gledamo na predmet takrat, kadar je predmet pod višino oči. Ob menjavanju višin teh dveh predmetov spoznajo učenci in učenke kmalu, da vidimo pod predmet tem bolje, čim višje visi nad višino oči in na predmet pa tem bolje, čim nižje stoji pod višino oči.

Zanimalo pa bo učence in učenke tudi to, če jim končno povemo, da leži namišljena črta »obzornica« vedno v višini oči, pa

naj že stojimo, sedimo, čepimo, klečimo itd., pa naj bo že črta »obzornica« ravna, vpognjena, vzbočena, vijugašta itd. To spoznavanje višine oči je za skiciranje, risanje itd. pod milim nebom zelo velikega pomena.

Vse te dosedanje vaje so tudi prav dobre predvaje v umevanje očišča ali točke, ki leži naravnost nasproti našemu očesu. Zaman bi bilo — posebno v tem oziru — pojasnjevanje s še tako živahnimi besedami. Kakor sem povdarjal dosedaj povsod, tako povdarjam tudi sedaj, da je treba dopovedati vse to potom dejanja, t. j. dela z orodjem, a s ponazorilom samim šele takrat, če se pojasniti res ne da potom dela in z orodjem. Z ozirom na orodje je pojasnjevanje še najlažje potom: a) mize in b) ogledala.

Kako pa vršimo to pojasnjevanje?

Spredaj na steno obesimo ogledalo. Nekoliko metrov proč od ogledala določimo pozicijo za opazovavca. Sredi med to razdaljo pa postavimo mizo. Če opazuje opazovavec mizo raz svojo pozicijo, opazi, da ležita sprednji in zadnji rob mize paralelno pred njim, levi in desni rob mize pa ležita normalno, t. j. pravokotno na vodoravna, t. j. vzporedna mizna robova. Ko seznanimo opazovavca (učenca, učenko) s tem, pa ga opozorimo, da naj upre svoj pogled v zrcalo. In kaj zagleda opazovavec v ogledalu? Sebe samega in tudi svoje oko; in če začne sedaj opazovavec operirati s šipo v okvirju in milom, kvadratnim (pravokotnim) okencem, vizirko, paličico itd., dožene kmalu, da hite vsi normalni robovi k višku, k neki točki, in da se v ti točki takorekoč zbirajo, in da zbirališče, t. j. centrum (pravijo tudi bežišče) vseh teh robov ni nič drugega, nego njegovo oko, ali, da se izrazim natančneje, neka točka v njegovem očesu in da zaradi tega imenujemo to točko očišče ali bežišče ter si ga vedno mislimo na črti »obzornici«. Na tak nazoren način obrazložimo otrokom prav lahko nauk o zbiranju tozadevno normalno ležečih robov v očišču, česar jim pa s samimi besedami ne moremo nikdar tako dobro dopovedati.

Ko spoznajo učenci in učenke nazornim potom ta pojav, pa si v duhu prav lahko predstavijo tudi to, da si zamislijo od predmeta v očišču bežeče robove kakor niti (iz gumija), ki si jih naj mislijo zvezane v vozeli v očišču; in jasno jim bo sedaj tudi to, da kamor sedaj obrnemo oko (rekše glavo), v ono stran potegnemo tudi vse gumaste nitke, t. j. od predmeta v očišču bežeče robove. Zakaj z izpremeneno lege glave se izpremeni tudi lega očišča, t. j. če dvignemo glavo k višku, teko tudi ti bežeči robovi k višku, če povesimo glavo k tlom, potegnemo tudi te bežeče robove (rekše gumaste nitke) k tlom; podobno potegnemo te bežeče robove na levo in desno stran, če krenemo z glavo v levo in desno stran itd.

Ker smo že ravno pri določevanju zbirališč teh in onih robov — bežečih izven predmeta — je važno, da se ob tej priliki dotaknemo tudi zbirališča padajočih in dvigajočih se robov; zakaj tudi pri poteku teh robov opazujemo, da hite, čim bolj se od opazovavca oddaljujejo,

tem bolj proti neki točki, v kateri bi se radi združili. Saj to pravilo sledi skoro neposredno iz onega, ki pravi, da se nam dozdevajo predmeti, ki se od nas oddaljujejo, vedno manjši in manjši. In tako postaja tudi razdaljenost med padajočimi in dvigajočimi se robovi vedno manjša in manjša in se končno oba robova nekje (navidezno) združita.

Potom mnovega opazovanja in potom mnoge vaje doženejo učenci in učenke tekom časa to, da leži točka, proti kateri streme vsi padajoči in dvigajoči se robovi, v višini oči; in ker je ta s črto »obzornico« vedno v isti višini, oziroma v obzorju ali horizontu, lahko tudi rečemo proti točki, ki leži v višini črte »obzornice«. Tudi to vedeti je za skiciranje, risanje in slikanje pod milim nebom velikega pomena.

Ume se, da si s to točko ne moremo dosti pomagati; zakaj ona leži navadno, t. j. v največ slučajih, izven one ploskve ali onega vidnega kroga, ki smo ga določili za skiciranje, risanje, slikanje. Toda že na robovih, bežečih izven te ploskve, t. j. proti zgoraj omenjeni točki, dožene risar in slikar prav lahko, da odgovarja njegova skica, risba, slika — z ozirom na potek teh robov — zahtevam vsaj osnovnih pravil iz perspektive. — In iz vsega dosedaj povedanega spoznajo tudi učenci in učenke kmalu, da se bližajo robovi, ki leže v normalni legi vzporedno vse hitreje k točki združenja (v očišče), nego pa padajoči in dvigajoči se robovi k svoji točki združenja (v točko v višini oči, rekše v točko v črti obzornici), t. j. prvi se dvigajo in padajo po veliki večini vse hitreje nego pa drugi.

In tudi s tem moramo učence in učenke seznaniti, če jih hočemo obvarovati pred slikami, ki celo osnovnim pravilom iz perspektive ne odgovarjajo niti izdaleka.

Končno moram pa pripomniti, da ostanejo vse pročelne (frontalne) preme, ki so med seboj v zporodne, n. pr. sprednji in zadnji rob mize, tudi na ploskvi slike, t. j. na slični ploskvi, oziroma na papirju, med seboj vzporedne. Te so izjema izmed vseh drugih vzporednic. Vse širinske in višinske preme izidejo na sliki kot take. Torej, kar je v bližini vzporedno pred menoj, ostane vzporedno, razlika pa je, kar je vzporedno ob levi in desni strani moje pozicije in kar se torej pravokotno, oziroma padajoče in dvigajoče oddaljuje od mene. Dostavljam tudi, da ostanejo vse pokončne črte vedno pokončne na risbi.

5.

Ker sem že zgoraj govoril o pravilni, t. j. o normalni legi šipe ob skiciranju, ne bo odveč, ako izpregovorim še nekoliko besedi: a) o legi papirja, b) o pravilni razdalji med risarjem (slikarjem) in predmetom, c) o frontalni legi, č) o legi preko oglov, d) o sekanju robov in e) o okrajšanju, zoževanju, sekanju in vpoģibanju ploskev.

Začnimo z lego papirja.

Tudi papir bi moral biti pravzaprav pred učenci in učenkami v normalni legi, t. j. v taki kakor šipa v okviru (slična ploskev), ko rišemo (slikamo) z milom po nji. Samoposebi pa je umevno, da je skici-

ranje, risanje in slikanje ob taki legi papirja takorekoč izključeno. Zakaj papir ni prozoren, kot je prozorna šipa ali namišljena ploskev slike; in zaradi tega ga moramo ob skiciranju, risanju in slikanju predmetov pomakniti malo v stran, oziroma mora ležati spredaj pred (pod) predmetom.

Velikega pomena za skiciranje, risanje in slikanje je pravilna razdalja med opazovalcem in predmetom. Pravilno razdaljo pa dobiva učenec in učenka tako-le: a) vsak učenec in vsaka učenka naj vzame v roke kosec papirja, b) vsak učenec in vsaka učenka naj predre (prevrta) kosec papirja v normalni (pravokotni) smeri s svinčnikom, t. j. z njegovo konico, c) tako nastalo luknjico v papirju naj približa vsak učenec in vsaka učenka čisto blizu desnega očesa, č) z levim očesom naj zamaži vsak učenec in vsaka učenka, d) kar sedaj vsak učenec in vsaka učenka vidi skozi zgoraj omenjeno luknjico, to je njegovo pravo obzorje za skiciranje, risanje, slikanje, e) če učenec in učenka predmeta, ki bi ga rada skicirala, risala, slikala v tem obzorju, ne vidita, se morata odmikati, t. j. izpreminjati pozicijo tako dolgo, da zagledata dotični predmet v obzorju. In ko zagledata predmet v obzorju, pa je tudi razdalja med njima in med predmetom pravilna.

Seveda, je treba pri vsem tem paziti tudi na to, kako lego jima nudi predmet, t. j. ali jima nudi frontalno lego, ali lego v poševnem vidu.

Ker se mi zdi, da bi me ta ali oni morda ob tem ne umel, kaj mislim s tem pravzaprav povedati, zaradi tega je najbolje, če vzamete v roke kak zabojček, ga položite predse tako, da vidite samo njegovo sprednjo stran; tako vam nudi predmet (zabojček) svojo frontalno ali pročelno lego. Če pa obrnete sedaj zabojček tako, da gleda proti vam eden izmed njegovih oglov, pa vam nudi v takem slučaju predmet (zabojček) svojo lego v poševnem vidu ali lego preko oglov, t. j. vidite preko ogla najmanj dve strani zabojčka. In z ozirom na tak pogled je umljivo, da nam valjasti predmeti (valj, stožec itd.) ne morejo nuditi nikdar samo pročelne lege, temveč da nam taki predmeti nudijo vedno samo poševni vid ali lego preko oglov, če smem pri valjastih predmetih v tem slučaju o oglih sploh govoriti. Da je treba učencem in učenkam vse to mnogokrat nazorno pokazati, in da morajo tudi sami postavljati različne lege, to se ume. Sploh naj velja enkrat za vselej — to trdim zaradi tega, če bi kje pozabil to omenjati — da velja povsod in še posebno ob nauku o perspektivi delo več, nego pa same besede. (Konec sledi.)

Izvenšolsko delo učiteljevo.

Fr. Keržič.

(Konec.)

O počitnicah je koleginja zaprla stanovanje, postrežnici je rekla, da gre lahko delat k svojim ali si sicer kakšen groš zaslužiti, poslovila se je pri dekletih in gosp. župniku ter je šla z dovoljenjem višjega šolskega

sveta v kmetijski gospodinjstvi tečaj za učiteljice, potem si je pa še na lastne stroške ogledala nekaj vzornih kmetijskih mlekarstev. Čitala je o tej stvari veliko ter potem izvedela, da imajo po Danskem, Češkem, Nemškem i. dr. v vsaki hiši pripravo za pripravljajanje najfinejšega masla. Ko je še izvedela od ujetnikov, ki so bili v Rusiji in Sibiriji, da so videli tam po kmečkih hišah mlečne posnelnike, se ji je porodil sklep, da morajo tudi zapotoške gospodinje vsaj tako dobro ravnati z mlekom, kakor znajo sibirske ženice. Delala je v mlekarnah, in jeseni, ko se je imela začeti šola, se je vrnila v Zapotok. Primesla ni seboj samo nekaj novih knjig, nov klobuk in novo obleko, ampak tudi načrt, kako bo v Zapotoku naučila gospodinje mlekarstva. Ko je v nedeljo začetkom vinotoka zbranim dekletom pripovedovala, kaj je vse čitala in videla o umnem mlekarstvu, in jim je povedala, da tudi sama vse te reči zna in da jim bo pokazala, ako hočejo, da bodo imele Zapotošce veliko več in boljšega masla, kakor ga imajo sedaj, tedaj so prikimavale: »O, to bi bilo pa faj!« Verjele so ji. Ko se jim je bilo pa treba odločiti, in jim je povedala, koliko bi stali stroji, so začele obupavati. Ta ni imela toliko mleka, da bi se izplačalo stroje kupiti, druga ni imela prostora, kakršni bi moral biti, tretja je rekla, da si njen dedec rajši vse lase populi, kakor bi dal toliko denarja za stroje. Torej tisto nedeljo ni bilo nič, ampak misel je padla med ljudi, in ker je učiteljica trdno zasledovala svoj cilj, je naposled vendar pregovorila neko razumnejšo gospodinjjo, katere mož je rad čital gospodarske reči, da se je odločila in rekla učiteljici: »Pa napravite, bom že kako plačala.« Koleginja je naročila najpotrebnejše, t. j. separator »Solo«, ki ga je dobila pri Verovšku v Ljubljani, pinjo, termometer, nekaj modelčkov, desko in valjar ji je pripravil po njenem navodilu mizar, posodo je pa rabila, kakršno je imela ravno pri rokah. Še pred sv. Martinom so postavili separator in takoj začeli. Prve dni so imeli pristop v prostor, kjer je stal separator, samo domača hči, mati in oče in poleg tega še nekaj razumnejših deklet, ki so se zanimale za stvar. Ko je prišel trenutek, je opasala koleginja bel predpasnik, dejala belo čepico na glavo in zavihala rokave, da je bila odjustirana tako kakor so mlekarice na reklamnih tablah, ter je spravila separator v tek, opozarjajoč na vse malenkosti, ki so pa vendar važne. Ej, to so gledali, kako se je ločila smetana od mleka in je teklo istočasno vsako v drugo posodo. Drugi dan, ko je bilo dovolj smetane, je napolnila pinjo in kmalu je bilo maslo na gnetilniku, kjer se je spiralo in vgnetalo in potem devalo v modelčke, katere je potem iztrkavala na pergamentni papir. Ej, kako lepi, okusni so bili koščki surovega masla! Ženske so kar neverjetno zmajevale glave. — V treh dneh je znala domača hči popolnoma pripraviti mleko od vimena do masla v pakeljčke, in naša koleginja je hodila še samo nadzirat in opominjat zaradi snage. V nekaj tednih je že znalo maslo pripravljati več deklet in več separatorjev je bilo na kmetijah v Zapotoku in okolici. Ko so Zapotošce prinesle prvič maslo v trg lepo zavito, se notarka, svetnica in druge gospe kar niso mogle načuditi, da imajo v Zapotoku tako fino maslo, kakor se dobi le v kaki delikatesni trgovini v mestu.

»Kje ste se pa naučile maslo pripravljati?« — »O, naša učiteljica nas je naučila.« — »Ali res? ... Ti! Ti! ...« je poklicala gospa svetnica svojega moža. »Poglej no, kako fino maslo izdelujejo v Zapotoku; pa pravijo, da jih je učiteljica naučila.« — Gosp. svetnik je pogledal in neverjetno ponovil: »Učiteljica vas je naučila? Kaj mislite, da zna?« — »O zna, zna! Pa še kaj več zna. Naša dekleta se uče šivati pri njej. Ob nedeljah pa nam pridigava o živinoreji, prašičereji, snagi in gospodinjstvu, knjige nam posojuje, ako jih hočemo brati, z dekleti poje in zdraviti zna!« — »Pojdite! Pojdite! Potlej pa ni učiteljica, če se za vse drugo briga, samo za otroke ne.«

»Tisto pa tudi!« se požene kmetica. »Še nikdar niso bili šolski otroci tako v redu kakor so sedaj, kar imamo šolo. Ta jih zna brihtati! Boje se je in ubogajo jo! Dekleta iz Marijine družbe jo imajo pa kakor za mater.« — »Aha!« se zasmee gospod svetnik. »Je že tako stara, kaj ne, ni več za v svet. Je premalo luščna!« — »O, tisto pa ne! Stara pa ne!« Mlada in čvrsta! Gavtrožca! Tako rečem, čeprav se zamerim tržkim ženskim, v lrgu že nimate takih!«

Tako se je potegnila Zapotošca za svojo učiteljico, in ko je svetnica povabila svoje prijateljice na čaj in jim je postregla z maslom iz Zapotoka, se je razpredel tudi pogovor o zapotoški učiteljici, ki ne uči otrok samo brati in pisati, ampak tudi maslo delati in še druge reči, kakor je slišala gospa svetnica.

Tržko razumništvo je razpravljalo to novico kakor najnovejšo senzacijo. Kmalu sta bila dva tabora. Treznejši in preudarnejši so bili na strani učiteljice, drugi so pa bili mnenja, da učiteljica se pač ne sme ukvarjati s takimi rečmi, ki pa tudi niso znali povedati, s čim koristnim naj se pravzaprav ukvarja, ako naj kaj več dela za narod. Dejstvo je pa le bilo, da je vse hotelo poznati zapotoško učiteljico, vsi so simpatizirali z njo in v nevarnosti je bila, da bi je ne prišel v nedeljo ves »trg« gledat, a je le k vsej sreči padla iz kolegijalnih ust besedica:

»Bo pa najbrž kakšna Slomškarica!«

Potem je izbruh simpatij nekoliko pojenjal, a vsi tržani so se pa le pobrižgali, da so učiteljico iz Zapotoka spoznali.

Ko je bilo v Zapotoku več masla, je koleginja poskrbela, da je dobila v mestu stalnega odjemalca za vse maslo. Zapotošce so bile vesele, ker so imele denar, koleginja pa tudi, da je za denar dobila fino maslo, česar prej nikoli ni bilo.

Tako se je vživela koleginja v Zapotoku. Izobraževala se je strokovno, imela v najboljšem redu šolo, poleg tega pa ob vsaki priliki učila in izobraževala ljudi. Vzljubila je kraj in ljudi, ti pa so imeli tudi njo radi; vse bridkosti ji pa tudi niso bile prihranjene, kakor nikjer ne, a res je, da je v Zapotoku nikdar ne bodo pozabili. Delala ni za narod samo z besedami, temveč tudi z rokami in dejanji.

Torej: »Ne le, kar velevala mu stan ...!«

Tako sem podal nekaj misli, navodil ter zgledov o izvenšolskem delu učiteljstva. Kar se komu izmed nas najprimerneje zdi, za kar čuti v sebi zmožnost in veselje, temu naj posveti svoj prosti čas. — Res je, da šola sama, ki mora biti za nas vse prva na mislih, vzame dosti moči in mnogo časa, a vendar se še dobi čas za drugo delo. Lotimo se ga! Da bi nas hvalili, ne pričakujmo, da bi nas pravično ocenjevali, se nikar ne varajmo, a hvala in najboljše plačilo bo naša zavest, da smo vse storili, da se narod povzdigne kulturno in gospodarsko, da se okrepi narod, ki bo potem zadovoljen v ujedinjeni državi.

Bratje in sestre! Le pogumno naprej po načrtani poti!

Proč s tujo navlako!

(—nik.)

Že v imenu in priimku vsakega posameznika se zrcali njegovo pokolenje. Vendar pri nas ta vir ni povsem zanesljiv. V naših imenih in priimkih se zrcali še vedno naše tisočletno robstvo. V starih urbarjih najdemo še krasna slovenska imena in priimke (glej Kos: Gradivo). Danes jih dobimo le še malo, in še te nam je nemški, italijanski in mažarski duh, ki so ga nam stoletja usiljevali, spačil, posebno ob jezikovnih mejah. Pa tudi v našem središču ne manjka raznih »-nigg-ov« in »itsch-ev« pa »isch-ev« in to še sedaj, po našem osvobojenju. Ne moremo se otresti suženjskih spon! Ako vprašaš kakega nosilca take spakedranke, zakaj ne piše svojega imena slovensko, pa ti bo navadno odgovoril, da se je njegov oče tako pisal in tako se tudi on podpisuje. Tak izgovor je popolnoma jalov, to je čisto napačno tolmačena pijeteta. Ako je delal moj oče v svojem življenju kake napake, ali jih moram potem iz pijetete delati tudi jaz? In če je bil morebiti moj oče napačno vzgojen in poučen, da je nezavedno pačil svoje pošteno slovensko ime, ali moram potem to pri polni zavesti storiti tudi jaz? Naši dedje so pisali svoja imena v bohoričici, ali jih moramo zato tudi še mi? Nesmiselno!

Ako so pa že odrasli tako okosteneli, da jih nikakor ne moremo prepričati o neosnovanosti njihovih nazorov, začnimo pri mladini. Ta je v naših rokah, tu čaka učitelja hvaležno delo. Navajajmo otroke, naj pišejo svoje priimke, bodisi slovenskega ali tujega izvora, v gajici. Pišimo jih tudi sami tako.

Nekateri stoje na stališču, da se mora vsak priimek pisati tako, kot je pisan v krstni knjigi. Pripeti se pa dostikrat, da je rodbinsko ime ene in iste družine v krstni knjigi vsakokrat drugače pisano. Ker pač noben voditelj krstne knjige ni bil nezmotljiv in ker je bil nekdanj navadno način pisanja rodbinskih imen popolnoma odvisen od osebne in slučajne volje pisca, nikakor ne moremo biti obvezani, se držati nepremično vseh

napak, ki so se vgnezdile in se še dogajajo.¹ Ako v cirilici pišemo priimke neovirano z enostavnimi črkami in v jugoslovenskem duhu, kaj nas more ovirati, da ne bi to storili i v gajici?!

Na Koroškem n. pr. so pisali nemški učitelji vsa slovenska imena z nemškimi črkami, brez ozira na zakonite določbe za krstne knjige ali na to, kako so jih ljudje pisali doslej. Preprostemu ljudstvu je bilo vseeno, in tudi kaka slučajna pritožba ni pomagala nič, ker so oblasti delale isto. Ljudstvo pa se je navadilo na to pisavo svojih imen, in to je bil tudi močan činitelj v raznarodovanju našega ljudstva. Kje si je mislil sosed Quantschnigg, da je pošten slovenski Klančnik, prebivalec ob klancu! Z vso resnostjo ti je trdil, da je pristen Nемеc, da so bili le njegovi dedje poslovenjeni. Ne trdijo zastoj, da je pri plebiscitu zmagal nemški učitelj.

* Zakaj bi se ne poslužili sedaj v svoji lastni, narodni državi tudi mi iste poti, da dobimo nazaj, kar nam je bilo ugrabljenega? Dobro nam je tudi še v spominu, kako je pospeševala madžarska vlada celo popolno izpreminjanje slovanskih rodbinskih imen v madžarska, dasi je sicer bilo to protizakonito. Imela je popoln uspeh. Isto delajo sedaj Italijani, samo pri nas se nič ne premakne. Čudim se, da se ni razvila i pri nas agitacija v tem smislu. Mnogo pa storimo lahko mi. Proč z vsemi žalostnimi spomini na dobo robstva!

Še nekaj o krstnih imenih. Bivše Kranjce pozna menda vse pod imenom »Janezi«, pač ker je tu toliko ljudi s tem imenom, da se zdi sosedom to že smešno. Gotovo je v vsaki rodbini kak Janez ali pa še več. Oče je Janez, istotako sin, mati in hči pa imata prav »pristno« slovensko ime »Johana«. Razen Janeza dobiš na deželi še Jožeta, Francelja ali Antona, pa si skoro z vsemi imeni pri kraju. V boljših krogih je v zadnjem času že opazovati preobrat, treba, da ga zanesemo v zadnjo gorsko kočo. Delajmo na to, da bodo izbirali starši svoji deci lepa jugoslovenska imena. To storimo lahko neposredno v razgovoru z ljudstvom ali posredno v šoli. Pišimo kot vzorne besede pri pisanju velikih črk samo taka imena, opozarjajmo pri tem otroke na njih lepoto. Uporablajmo eventualno tudi satiro. Ako n. pr. pri kaki hiši mati zakliče: »Janez«, pa se ji oglase kar trije: oče, sin, pa še hlapec: nobeden ne ve, koga se kliče. Tako spozna otrok potrebo različnih imen, dobi pa tudi okus in smisel za imena v narodnem duhu. Opozorimo starše in otroke na koledar Družbe sv. Mohorja, ki je gotovo z istim namenom natisnila na vsak koledarski dan poleg latinskega imena še lepa staroslovenska. Imamo toraj dovolj izbire in ne moremo priti v zadrego. Ne more se tajiti, da ima ime na nosilca gotov vpliv, ki se celo v narodnem oziru ne sme podcenjevati. Zato proč s tujo navlako, proč s tujo polituro, proč z nekaterimi nekdanjimi pretesnimi določbami, da dobi narod tudi res narodno lice!

¹ Te prej rabljene, popačene in večkrat predrugačene reči se v krstnih knjigah lahko z ozirom na poznejše dedščinske (zapuščinske) zadeve zabeležujejo istočasno — v kolikor to ni proti veljavnim predpisom — v kaki končni matični opombi. — Ured.

Kultura in književnost.

V spomin † kanonika Antona Kržiča. (Pri odkritju njegovega spomenika govoril prof. Anton Medved.)

Vaša prevzvišenost! Milostljivi velečastiti gospodje! Slavno občinstvo! Solze mi silijo v oči. Težko mi je pri srcu. Stojim ob grobu svojega dragęga prijatelja, katerega bi še tako rad videl med živimi in bi tako rad želel, da bi še nadalje vodil svoje spretno pero in deloval za probujo slovenskega naroda, predvsem slovenske mladine.

Ali ne navdaja včasih vaših src isti čut? Se vam ne porajajo iste misli?

Stojimo ob grobu enega izmed najbolj zaslužnih mož našega malega naroda v zadnji dobi, kateri slovi in bo dolgo slovel po vsej naši domovini vsled svojih plemenitih del; moža, kateri ostane nepozabljiv tisočerm kot izboren nekdanji učitelj, drugim kot veledušen dobrotnik, širokim narodnim slojem pa kot izredno priljubljen pisatelj. Njegovo ime nosimo v globočinah svojega srca. Zbrali smo se ob njegovem grobu, da bi prisostvovali odkritju njegovega spomenika. Hvala, hvala vam vsem, ki ste le-ta krasen spomenik postavili! Proslaviti ste hoteli pokojnega Kržiča, a proslavili ste i sami sebe, ker kažete hvaležno srce in dajete čast njemu, ki jo v tako obilni meri rěsnično zasluži!

Anton Kržič je izrazita osebnost med slovenskimi pisatelji. Iz njegovega življenja naj navedem le nekatere podatke.

Rojen je bil 3. junija 1846 v Rakitni. Gimnazijo je z odličnim uspehom dovršil leta 1868 v Ljubljani, bogoslovne študije istotako v Ljubljani leta 1872. Potem je bil štiri leta kaplan v Preddvoru. Od l. 1876 do 1891 je bil katehet na uršulinskih šolah v Ljubljani, od 1876 do 1913 pa profesor na moškem in ženskem učiteljsišču v Ljubljani, do svoje vrlo zaslužene upokojitve. Umrl je 3. decembra 1920.

Iz navedenih služb vidimo, da je Bog naklonil pokojnemu Kržiču predvsem en poklic: odgojo mladine! Težak, odgovornosti poln in zelo važen poklic v življenju. Že sveti Avguštin pravi: »Ars artium educatio puerorum — umetnost vseh umetnosti je vzgoja mladine«. Kržič je bil vzgojitelj z vsem svojim srcem. Z vso vnemo se je posvetil tej svoji življenjski nalogi. Kdor svojo stanovsko dolžnost vestno izpolnjuje, ta je na pravem mestu v človeški družbi; kdor tega ne stori, je suha veja, ki bo prej ali slej v ogenj vržena. Kržič je bil vzor na polju stanovskega poklica. Vztrajnost, modrost, požrtvovalnost, so mu bile zvezde-vodnice pri izvrševanju dolžnosti. Ne dvomim, da mu je večni sodnik zato pri

sodbi zaklical tolažilne besede: »Euge serve bone et fidelis — blagor ti, zvesti hlapec, ker si bil v malem zvest, te bom čez veliko postavil!«

A Kržič ni poznal samo svojih stanovskih dolžnosti. Občutil je v sebi še posebne zmožnosti. Zavedal se je posebnih vrlin. Tudi te je hotel posvetiti v blagor, procvit in napredek svojemu narodu. In v tem njegovem stremljenju tiče njegove posebne zasluge, ki si jih je pridobil. Začel je pisateljati. Kržič spada med najbolj plodovite slovenske pisatelje. Ne vem, kdo bi ga v tem oziru prekosil. Število njegovih slovsstvenih del je zelo veliko.

Prvi njegov spis je izšel v Letopisu Matice Slovenske leta 1869 pod naslovom: »Slava in sreča kmetijstva«. Od tiste dobe nadalje je vsako leto objavil več spisov. Marljivo je sodeloval pri Zgodnji Danici, pri Slovenski Matici, koje jako vnet odbornik je bil mnogo let, v Katoliški družbi za Kranjsko, posebno marljivo v Slovenskih večernicah, v Drobntnicah in Voditelju. Njegovih člankov, razprav, razlaganj, krajskih in daljših povesti je uprav nebroj.

Leta 1887 je začel izdajati mladinski list ljubnih otrok iz vseh časov krščanstva v treh knjigah, leta 1878 »Osmero blagrov ali dolga pridiga za kratkočasno življenje«.

Leta 1887 je začel izdajati mladinski list »Angelček«, ki se je v širših krogih tako priljubil. Leta 1888 je začel izdajati zbirko »Krščanski Detoljub«, ki je bil nad 48.000 izvodov razširjen med ljudstvom. Leta 1894 je prevzel uredništvo »Vrtca«, ki je poln zlatih zrn iz njegovega delovanja. Leta 1884 je začel izdajati »Duhovnega Pastirja«, koje je urejeval do leta 1896. Je zelo bogata zakladnica slovenskega cerkvenega govornišva. Kržič ima sam v njem nad 300 govorov in premišljevanj. Leta 1904 je izdal učno knjigo »Zgodovina sv. katoliške Cerkve za srednje šole«, ki kaže, da je bil v cerkveni zgodovini vrl strokovnjak.

Obseg njegovih spisov je tako ogromen, da se moramo naravnost čuditi, kje je poleg svojih stanovskih dolžnosti toliko časa našel, da jih je dovršil.

Vsebina njegovih spisov je raznovrstna. Večinoma so njegovi spisi vzgojeslovni ali pa govorniški. A dične so tudi njegove pripovedi, mikavni in zabavni njegovi igrokazi. Vsebina je povsod strogo nravsstvena, vzvišena, jedro zdravo, prožeto čistega krščanskega duha, kajti Kržič je bil apostolsko prožet duhovnik, idealen delavec v vinogradu Gospodovem.

In namen Kržičevih spisov? Plemenit, ne-sebičen, hrepeneč le po pravi, za čas in za večnost osrečevalni naobrazbi, predvsem slo-

venske mladine. Nesmrtni naš pesnik Gregorčič je dal svojemu prijatelju nujen opomin z besedami:

U srca ljubljenih rojakov
Sej seme plemenitih rož,
Da bomo narod poštenjakov,
Da bomo narod vrlih mož!

Kržič, čuj me v grobne globočine! Ako kdo med slovenskimi pisatelji — Ti si imel te besede za temeljno načelo v svojem delovanju.

Slava Ti!

Ako marljivo proučujemo in čitamo Kržičeva dela, potem si izklešemo v duhu njegovo osebo, njegov značaj se razvije pred našimi očmi. Poleg njegovih del, strmim jaz nad le-tem njegovim bisernim značajem. Dva bisera, dve lastnosti njegovi izluščimo iz njegovega značaja. Prva je njegova marljivost, delavnost. Brez čudovite marljivosti ne bi bilo Kržiču mogoče, toliko del ustvariti. O ti zlata čednost! Da bi te gojila vsa slovenska mladina! Brez neutrujene delavnosti ni za nas sreče v bodočnosti. Le v vztrajni marljivosti bomo dosegli svoj blagostan.

Rimski vojskovodje so svojim vojščakom večkrat dali za dnevno parolo edino besedo: *Labor è mus* — delajmo! Ti vrlji Kržič, Ti drugi naš Slomšek na vzgojeslovnem polju, Ti si bil poslušen vojščak onih vojskovodij! Delo je bilo Tvoje veselje, Tvoja čast, Tvoj ponos!

Druga lastnost je bila Kržičeva dobrotljivost, milosrčnost. Bil je dolgo let podpredsednik Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov. Bil je predsednik dijaške in ljudske kuhinje. Tak predsednik mora poznati samo eno povelje, Gregorčičeve besede namreč:

Odpri roke, odpri srce,
Otiraj bližnjemu solze!

Osnoval je »Pripravnikiški Dom« z velikim naporom. Kržič je tu povsod odpiral radodarno roke in srce.

Je li čudo, da je bil Kržič obče priljubljen! Bil je odlikovan od cerkvene in svetne oblasti. Imel je nebroj iskrenih prijateljev in častilcev. Užalil jih je samo enkrat: Ko se je od njih poslovil v dolgo večnost.

Dragi naš gospod kanonik Kržič! Počivaj sladko v slovenski zemlji! Tvoj spomin bo živel trajno po vsej domovini.

Kot vidni znak hvaležnega spomina na Tebe, bodi Ti ta-le kameniti spomenik! Naj oznanjuje Tvojo čast v daljni bodočnosti! Mi pa kličemo iz srčnih globočin:

Slava Antonu Kržiču! Slava!

(»Slovenec«, št. 194.)

Knjige Slovenske šolske Maticе za leto 1921. 1. Pedagoški zbornik, XIX. zv. Uredil dr. K. Ozvald. Vsebina: † Kralj Peter I. Osvoboditelj; Prirodoslovna izobrazba in vzgoja (dr. S. Dolar); Vpliv matematike na duševno življenje narodov (Rih. Zupančič); O humanistični izobrazbi (dr. J.

Bezjak); Milje — njegova moč in meje (K. Ozvald); L. N. Tolstoj pa njegova filozofija o življenju (Fr. Žgeč); Novejše slovstvo za mladino (J. Brinar); Individualna, socialna, delovna pedagogika troje sodobnih gesel (P. Flerš); Na Vidov dan (S. Kranjec); Ocene novih učbenikov. — Prvi članek ima naslednja poglavja: 1. Bistvo in cilji izobrazbe na vzgoje; 2. Značaj prirodoslovnih ved; 3. Prirodoslovna izobraževališča; 4. O razvoju prirodoslovne izobrazbe; 5. Vrednost prirodoslovne izobrazbe pa nje nedostatkost; 6. Sporna vprašanja. V zadnjem odstavku (na str. 25) zavrača člankar z vso vnemo zahtevo po izključno prirodoslovnem pouku. Poskrbeti je treba, da dobi mladina obilo prilike za poglobitev v idealne vrednote. To nalogo mora prevzeti pouk iz materinščine; zgodovine in filozofije. — V drugem članku je kratek zgodovinski pregled, kako se je prvič pojavila znanstvena matematika in razvila do današnje višine. Platon pravi, naj mu nihče ne pride v hišo, ki bi ne poznal matematike. Arabcem se imamo veliko zahvaliti, da so nam rešili grške iznajdbe. V srednjem veku so bili nositelji znanstvene matematike samo v samostanih. Pascalu (v 17. stoletju) je bilo jasno, da obstoji veljavnost ved samo v dogovoru, sklenjenem med osebami, ki se ukvarjajo ravnostno ali ono panogo. To je ideja moderne aksiomatike (str. 35). Francoska revolucija je bila z matematičnim duhom prepojena (metrični sistem, revolucionarni kalendar). Sedaj se poslužujejo vsi matematiki klasične logike. Vpliv matematike na posameznika in narod je počasen, a blagodejen. Podedovanim čustvenim elementom je logika le nekakšen korektiv. — Članek o humanistični izobrazbi ima temeljita razmišljanja o nekaterih srednješolskih predmetih s stališča etike. Boj med humanizmom in realizmom se je zadnji dve desetletji poostiril. Glavna tendenca ameriške vzgoje je geslo: vse za žep, nič za srce! Utilitarizem prodira na vseh koncih tudi pri nas. Trebuh je postal zapovednik vse vzgoje (str. 42 in 70). Pisatelj navede tehtne pomiselke proti taki enostranski realistični izobrazbi, ki rodi povsod korupcijo, sovraštvo, nenravstvenost, da je človeka strah za bodočnost. Verstva ni mogoče pogrešati. Za vzore čednosti so skrbno skrbeli klasični historiki in nedosežno psihološko označili npravstvene dobrine. Livij, Jugurta, Tacit, Ciceron, Horacij in drugi so krasni vzori za dijaške. Homer, ki je vzgojil Grško, je najbolj učinkoval na svetovno slovstvo. Pisatelj pristavlja še nadalje vsega uvaževanja vredne misli o pomenu in metodah humanistične izobrazbe. — Kako trdno se nas drži naša okolica, nas mikavno prepričava naslednji članek: Milje — njegova moč in meje. Iz tega predavanja sem že nekaj misli navedel v Slov-

Učitelju 1921, št. 5. — Fr. Zgeč piše o umetniku in mislec L. N. Tolstoju in njegovi filozofiji življenja. Ta duševni velikan je ljubil življenje in to je bil vedno njegov problem (str. 89). Načelo sreče mu je obveljalo, da živi za druge, da je altruist in ne egoist. Najti hoče laž in resnico ter ločiti drugo od druge (»Izpoved«); priznaval je krščanstvo in našel zmisel življenja v delu za bližnjega; življenje ne more dati osebnosti blagra (str. 102). Današnja doba teh misli ljubezni ne more doumeti. — V drobnejšem tisku tega zbornika sledijo razni podatki o največjem mladinskem slovtvu (J. Brinar), o individualni, socialni, delovni pedagogiki (P. Flerè) in drugi manjši doneski.

2. Posebno ukoslovje pouka v elementarnem razredu osnovnih šol. Za učiteljska priredil Fr. Fink. Namenjeno je delce predvsem pouku metodike elementarnega razreda v drugem tečaju III. letnika učiteljskih. Snov je podana v lapidarni obliki; niso pa metodični poskusi, temveč neposredno uporabna tvarina. Pomenljiv je čas, ko stopa otrok v šolo, tu je potreben najboljši učitelj. Zato sledijo navodila za pripravljajni pouk in šolski red, vaje za uho in za govorila, za pisanje. Sistematike pri risanju se tu ne priporoča, ker »risanje ni predmet zase, ampak se mora naslanjati dosledno na nazorni nauk.« Poglavje o nazornem nauku ima lepa vodilna načela, katera naj gojenci dobro predelajo in pomnijo za pripravo predstav pri poznejših predmetih. Isto velja za vsa pravila in metode pri poglavju o čitanju, računanju, pisanju, petju in telovadbi.

3. Telovadba. Razlaga telovadne teorije in navodilo k vodstvu telesnih vaj po Tyrševem sestavu, 2. zvezek. Sestavila dr. Lj. Pivko in A. Schaup. Ta zvezek obsega nadaljevanje raznih vaj v členu in pričrjenja z vajami v vodu, v četi, v prestrojevanju reda in končno z redovnimi vajami za deklice; na vrsti so potem poglavja o hoji in teku in rajalnih vajah. — Naročniki SSM so prejeli tudi posebno prilogo k I. zvezku »Proste vaje v slikah« in Letno poročilo.

F. Lužar.

Zbornik za umetnost in zgodovino. Urejuje dr. Izidor Cankar. Izdaja Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani. Leto II., 1922, št. 1—2. Vsebina: Fr. Kidrič, Trubarjevi na votivni sliki v Derendingenu iz leta 1587; Viktor Steska, Freske v Grobljah; Fr. Stelè, K. v. Goldenstein in M. Langús; Jos. Dostal, Slike nekdanj na Kranjskem, zdaj v Liechtensteinovi galeriji; Voj. Molè, Bizantinska figurativna umetnost VI. stoletja; Simon Ogrin, Spomini slovenskega slikarja. Varstvo spomenikov. Narodna galerija. Umetnostno-zgodovinsko društvo. Književnost. Osebna poročila. Razstave. Bibliografija 1921. Razno. — Prvi članek prinaša izredno važne podatke o Trubarjevi spominski plošči iz l. 1587, ki visi v koru deren-

dingenske cerkve in kaže Trubarjeve rodbinske člane. Trubar je bil trikrat oženjen. V nalednjem članku razpravlja monsignor V. Steska v jasnih obrisih o freskah v Grobljah pri Domžalah. Besedilo so na mnogih mestih pridejane zadevne slike. — Zaradi pomanjkanja prostora omenjam le še poročilo konservatorja dr. Fr. Stelèta o varstvu rimskega zidu v Ljubljani (na Mirju). Ta zid (iz prvih desetletij po Kristusu) spada med najdragocenejše spominke nekdanje Emone, o njega primerni ohranitvi je poročal tudi »Slovenec« l. 1913, št. 288. — Vsebina tega zbornika je jako zanimiva in obnem poučna ter sega često tudi v lepo književnost. Umetnostno-zgodovinsko društvo si je predvsem postavilo smoter, da preiskuje umetnine Slovenije. Hvale vreden je zlasti namen 2. zbornika, s katerim društvo pričrjenja izdajati »umetniško topografijo«; priloženi sta namreč prvi dvojni številki letošnjega zbornika prvi dve poli »Umetnostnih spomenikov Slovenije«, in sicer začetek opisa kamniškega okraja s slikami.

Ker je jako važno za umetnostno vzgojo naših srednješolcev in učiteljsčnikov, pa tudi vsega učiteljstva, ki naj se vsi vprek zainteresirajo za naše umetniške spomenike, da bodo sami mogli sodelovati pri njih odkrivanju ali očuvanju, priporočamo učiteljstvu in učiteljskim društvom naročbo tega zbornika in vabim na večkratno poročanje o njega vsebini pri vseh naših podružničnih zborovanjih.

F. L.

Najnovjše risanje v ljudski šoli. Sestavil Ivo Jančič. Praktično uporabna snov in smernice za vse razrede, izdano leta 1922. — Vsa snov je okusno zbrana na 100 straneh v priročni knjižici. Vsaka stran ima veliko množino sličic iz življenja v naravi in za način izražanja oseb, živali in drugih predmetov. Na strani 11 je lončarska skica o izdelovanju glinaste posode, na str. 13 in pozneje so samostojni proizvodi učencev, med drugim: letni časi, božič, velika noč. Na str. 25 se pričrjenajo vaje za ornamente, pozneje pa zopet sledijo prizori iz rokodelskega, obrtnega in kmetijskega življenja. Za sklepe raznih nalog so pripravljene ilustracije in osnutki. Na str. 73 so risbe za čitanje in opazovanje perspektivnih podob. Na koncu je tehnika polnitve in nekaj risb z barvami. Večja pojasnila za razvrstitev snovi in pravila za perspektivno risanje so v uvodu. Ker so dandanes kake večje zbirke draže in vzamejo dokaj prostora, priporočam to praktično knjigo osnovnim šolam. Cena 25 Din, pri večjih naročilih je 15 odstotkov popusta. Naroča se pri I. Jančiču, učitelju v Ptuj, Panonska ul. 10. F. L.

Rožica s Krasa. Življenjepiš vzornega mladeniča Ernesta Mlakarja. »Bogoljubove knjižnice« l. zv. Tiskala taskarna Tiskovnega društva v Kranju. V Ljubljani 1921. Čisti skupiček knjižice se bo porabil za prvo slovensko misijonišče v Grobljah pri Domžalah. Knjižica obsega životopis (s šestimi slikami) l. 1916 za domovino padlega

blagega mladeniča E. Mlakarja iz Divače. V lepih prizorih je opisano njegovo življenje pri starših in v šoli, kako je bil delaven pri družabnih prireditvah, koliko kreposten se je vzdržal med slabimi vojaki (str. 31 in 41). Za mladino ima lepo vodilo: »Moli, uči se, ubogaj rad — in srečen boš« (besede vseučiliškega prof. Ferrinija, str. 14). Končno ima knjižica tudi nekaj spominov na tega mladeniča iz vojaške šole od nadučitelja Iv. Štruklja. Knjižica je lepo darilo slovenskim fantom in njih materam. Priporočam jo tudi vsem izobraževalnim društvom in knjižnicam za mladino. F. F. L.

Boris Miran, **Strunam slovo!** Zadnji pesniški utrinki. Zbral in objavil F. S. Šegula. Ljubljana 1922. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena broš. Din 8.—, vezano Din 12.—.

63 strani elegantne male osmerke na finem papirju, tiskane in preprosto a jako okusno vezane knjižice je slovo in labudna pesem seniora slovenskega Parnasa, 86 letnega sivolasnega starčka Josipa Stritarja. Delo ni literarnega pomena, a nekaka relikvija je, zadnji labodji spevi našega prvega klasika. Župnik Šegula, ki je zbral in izdal te drobce, je pokazal s svojim delom svoje blago prijateljsko srce do Stritarja. Tudi v teh poslednjih verzih je Stritar še vedno mojster klasične slovenščine in ni svojega formalizma v ničemer zatajil. Še vedno mu gladko teko rime, še vedno je vzgojitelj-pesnik svojemu narodu. Aforistično kratke so nekatere pesmice »Najlepše«, »Srce in glava«, »Filio carissimo«, »Zdihljaji«, »Niet-sche«, »Svet narodom«, »Srečni dan« itd. Druge so apendiks Stritarjevimi otroškimi pesmim, ki jih je izdala Mohorjeva družba, »Kravica«, »Nesrečna lastovica«, »Mrtev konj«. Oglašja se pa tupatam tudi stara satirična žilica pesnikova, »Zdihljaji«, »Vojni dobičkar«, »Čestitamo«, »D'Annunzio«. Prijateljstvo, ki ga je opeval svoje žive dni, je tudi v teh vrstah našlo zadnjega odmeva: »Rodbina šuklje«, »Dr. Jos. Tomišku«, »Prijatelju«. Mislimo si starčka, ki je doživel v svojem življenju, posebno pa v slovstvu, marsikako nezasluženo in grenko razočaranje, ko skoro popolnoma oslepel ždi v sobici in čaka odrešenja iz zemskega trpljenja, ko zapoje 11. novembra 1920:

Z Bogom strune moje mile,
V žalosti ste me tešile
In mi lajšale sree!

Zdaj pa v miru tu ležite,
Nikdar več se ne zglasite!

Vsled neugodnih vojskinių razmer ni dočkal pesnik druge izdaje svojih del, zato pa ponosno, v polni zavesti, da je storil kot človek in pesnik veliko za svoj narod, išče in najde utehe v ponosnih verzih:

Da nisem s spisi se omilil
Rojakom svojim, dobro vem;
In vendar se ne bodem silil,
Po volji pisati ljudem!

S pseudonimom Boris Miran je stopil svoje dni prvič pred slovensko javnost, z istim pseudonimom se poslavlja od nas. Bog daj sivolasemu nestorju naše pesmi še dokaj let, mi bomo hranili njegove »Strunam slovo« kot relikvijo pietete globoko v naših srcih.

Izreka trdega »l«-a v slovenščini pri šolskem pouku.

Pokrajinska uprava, oddelek za prosveto in vere, je po zaslišanju mnenja profesorjev slavistov na ljubljanski univerzi in drugih strokovnjakov - jezikoslovcev z razpisom z dne 24. marca 1922, šte. 1208, odredila glede prave izreke trdega »l«-a v slovenščini naslednje:

1. Kjer piše knjižna slovenščina »l« pred soglasniki (razen pred soglasnikom j) in na koncu besed, tam zahteva pravilni knjižni izgovor glas diftongičnega »u« (dvoustničnega v — w), n. pr. poln — pown; bel — bew, prišel — prišew (ne prišou ali celo prišu).

2. Izjeme te izreke so navedene v Breznikovi Slovenski slovnici za srednje šole, 2. izd. § 43.

Taki primeri so:

a) množinski rodilnik, samostalnikov na —la in —lo; n. pr. čebel, daril, tal;

b) množinski orodnik samostalnikov s končnico —mi; z volmi, z živalmi;

c) izpeljanke iz debel na —la, —lo, —le, —l—; n. pr. skalnat, načelnik, zlasti pomanjšalnice: bodalce, živalca;

d) v izposojenkah iz drugih slovanskih jezikov; n. pr. bivol, polk, stolp, velmož; enako se govori srednji l v tujkah in izposojenkah, n. pr. general, alt, Dalmacija;

e) v nanovo tvorjenih in manj znanih besedah, n. pr. glavobol, polmesec;

f) v besedah, v katerih je za »l«-om izpal kak samoglasnik; n. pr. dol (z dolji, m l, zal).

3. Ta predpis glede izreke »l«-a stopi v veljavo na vseh osnovnih in meščanskih kakor tudi na srednjih šolah in učiteljskih s pričetkom šolskega leta 1922/23.

4. V novih izdajah šolskih knjig za 1. razred, ozir. za najnižjo stopnjo osnovnih šol, naj se radi nepopolnosti običajnega črkopisa označuje prava izreka trdega »l«-a slično, kakor se to godi v francoskih in angleških učnih knjigah. Isto načelo veljaj za knjige, ki so namenjene osnovnemu pouku slovenščine v šolah z nemškimi učnimi jezikom.

Glede metodičnega postopka pri uporabi sedanjih jezikovnih početnic izda višji šolski svet navodila, ako se pokaže, da so potrebna.

Samoobsebi je umevno, da se pravilna izreka trdega »l«-a ne bo učila samo v jezikovnem pouku, temveč da veljaj ta predpis za pouk vseh učnih predmetov. Pričakovati je, da bodo učitelji brez posebnih težav zmagovali dozdevne težkoče pri osnovnem pouku, če bodo v medsebojnem soglasju in z zavestno doslednostjo izvajali zgoraj navedena pravila in navodila.

Vožnja učencev po železnici. V vednost staršem. Višji šolski svet je izdal z dne 9 septembra 1922, števil. 10.564, sledeči odlok:

Po semkaj dospelih poročilih se med vožnjo po železnici dogajajo med učenci razne nerednosti, ki pričajo o nedostatni domači ali družabni vzgoji ali celo o moralni pokvarjenosti nekaterih učencev.

Da se taki žalostni pojavi kolikor možno preprečijo, se je višji šolski svet obrnil na železniško upravo s prošnjo, da bi službojoci železniški uslužbenci kar najstrožje pazili na vedenje potujočih učencev, in take, ki bi kršili zadevne predpise, kratkoma lo od nadaljnega potovanja izločili, odnosno jih naznanili pristojnemu šolskemu ravnateljstvu (vodstvu).

Ravnateljstva naj učencem to s primernim poukom razglase.

Ako bi ti ukrepi ne zalegli, bi bila učna uprava iz vzgojnih ozirih primorana, učen-

cem vsakdanjo vožnjo po železnici sploh prepovedati in njih nastanitev v neposrednem šolskem okolju zahtevati.

Statistika iz mirovnihih pogodb. Madžarska meri danes 120.000 km² ter šteje 7 milijonov 800.000 prebivalcev. Češkoslovaška ima na 141.000 km² 13.700.000 prebivalcev. Jugoslavija ima že površino vesile, in sicer 272.000 km² s 14.300.000 prebivalci. Bolgarska se je skrčila na 87.445 km² s 4.850.000 prebivalci. Avstrijska republika ima na 84.000 km² 6.400.000 prebivalcev. Največ je pridobila Rumunska, ki meri danes 316.000 km² in ima 17.390.000 prebivalcev. Francoska meri zdaj 551.000 km² ter šteje 37.500.000 duš. Nemška meri samo 470.000 km² z 61.000.000 prebivalcev. Italijanska je manjša od Rumunske, meri namreč 310.000 km² in šteje 39.000.000 prebivalcev. Velika Britanija meri 36.000.000 km² ter šteje 391.000.000 prebivalcev.

Društvena in stanovska kronika.

Pedagoško-socialni tečaj na Brezjah

v dneh 3., 4. in 5. avgusta 1922.

Brez vsake agitacije in reklame — zaradi štrajka v tiskarni je bil objavljen tečaj samo enkrat v »Slovenču« — se je zbralo na Brezjah 87 članov in članic, da se pripravijo za nadaljnje šolsko in izvenšolsko delo v prihodnjem šolskem letu ter se tudi duhovno okrepe v Marijinem svetišču. Zato je bil poleg strokovnega predavanja (vsak dan ob 9. uri) tudi cerkven govor, ki je zlasti povdarjal in označeval načelno katoliško stališče Slomškove zveze, in sv. maša na Marijinem oltarju za člane Slomškove zveze. Učiteljstvo je pristopilo k sv. zakramentom, dobro vedoč, da je tu pravi vir prepotrebne moči za izvrševanje težavnih dolžnosti. Med sv. mašo je prepeval društveni mešani zbor. Stanovska zborovanja in predavanja pa so se vršila v samostanski dvorani.

Prvi dan. Predsednik na kratko pozdravi udeležence, oficijelne pozdrave pa preloži na čas pri obedu, naznani vsakdanji dnevni red in takoj poda besedo prvemu predavatelju prof. dr. Puntarju, ki predava »O ljudski univerzi«. Iz njegovega predavanja posnamemo sledeče:

Predavatelj v prvi vrsti navede vire, iz katerih bi mogel črpati učitelj ljudske univerze, ki obenem tudi kažejo njeno delo: delo Evg. Jarca v »Katol. Obzorniku«, »Aus Natur und Geisteswelt« št. 266; »Das moderne Volksbildungswesen«, Ernst Schulze; »Volksbildungsfragen«, »Zbornik za pučko prosvjeto« v Zagrebu, »Učni načrt za gospodarsko šolo v Ljubljani« itd.

Potrebo po ljudski univerzi so izzvale naše domače potrebe. Kdo naj pomaga pri tem prosvetnem delu? Kako naj se vrši to

delo? Predvsem je gotovo, da je za to delo treba koncentracije vseh delovnih moči naših izobražencev. Nujno potrebno je, da se združimo vsi in dvignemo vse sloje našega naroda do one izobrazbe, ki je posameznik potrebuje v svojem delokrogu, da more dočapati kulturnim zahtevam današnjega časa in razumevati celotni kulturni razvoj in sodelovati v njem.

Kaj je univerza sploh? Ima namen znanstveno raziskovati kulturna vprašanja. Ta namen pa zahteva od posameznika velikega znanja. To prvo znanje za znanstveno raziskavanje na univerzi prejme dijak v srednji šoli, ki mu poda trdno znanje. Univerza pa podaja znanost kot tako in prepušča slušatelju način raziskovanja.

Cilj in namen ljudske univerze pa je drugačen. Učitelj ljudske univerze ne more računati z velikim znanjem svojih poslušalcev, ker imajo le-ti zelo različno izobrazbo. Zato mora vedno misliti na to, koga ima pred seboj. Z ozirom na potrebe je izbrati predmete in urediti cilj ljudskega vseučilišča. Končni cilj pa je: samostojno mišljenje in naziranje vsega ljudstva. Razni kraji, razne zahteve. Umevno je, da je izbrati v industrijskih centrih sredstva, t. j. predmete, drugačna, kakor v agrarnih deželah. V tem oziru sta nam za zgled Angleška in Danska, za naše razmere zlasti Danska, ki je bila tudi Krekov vzor za izobraževalno delo med ljudstvom. Na Angleškem so začeli močje trdnega verskega mišljenja, največ konvertiti, to delo. Uvideli so, da je treba predvsem delavstvo dvigniti; kajti delavstvo je glavni kontingent za kulturo. Zato so v prvi vrsti iskali in skušali premostiti vrzel med kapitalom in delavstvom. V tej industrijski državi je šlo vse na veliko. V agrarni državi

pa ni šlo zaradi gmotnih težkoč tako hitro. Na Danskem je bil zasnovatelj duhovnik, zato je bila univerza na versko-etični podlagi. Internat je to z zimsko šolo. Dostop imajo mladeniči od 18. do 30. leta. Smoter tej šoli je; samozavest, narodna zavest in delo za splošno blaginjo. Ista misel je vodila Kreka, ko je ustanovil »Gospodarsko šolo« v Ljubljani. Vedel je, ako se izobrazijo le en fant, zadošča, da dobi vas ali občina dobrega voditelja in župana. Predavatelj nato prečita in natančno pojasnuje načrt »Gospodarske šole«, ki bi lahko služil za prvi načrt naše ljudske univerze. Na vsakih 20.000 ljudi bi morala biti vsaj ena ljudska univerza. Treba pa je denarja, zavoda in izobraženih delavcev.

Nato se razvije debata. Prvo vprašanje: ali naj država vzdržuje tako podjetje, ali ljudska stranka? Predavatelj pojasnuje: Ker manjka vseučiliške ekstenzije, ni upati na državno vzdrževanje. Da se omeji razvoj svobodomiselnosti, bi moralo postati katoliško razumnništvo pionir tudi na tem polju. — Predsednik naglašja, da manjka programatičnega dela; zato naj S. K. S. Z. daje direktivo in duševno hrano. Predavatelj povdarja, da je treba za to stalno nastavljenih moči, velike knjižnice in zlasti še zbirke vsakovrstnih člankov. S. K. S. Z. pač imamo in njeni odseki imajo za seboj že lepo zgodovino, vendar čutimo potrebo po izobraževalnem zavodu, kakor je »Volksheim« na Dunaju ali »Volksverein« v München-Gladbachu. Društva so, voditeljev in predavateljev manjka. Vse se godi le od časa do časa, ker drugače se ne da razvrstiti zaradi premalega števila sposobnih intelektualnih delavcev. Ni nam treba parade, temveč razumevanja, zavesti in poguma. Treba je ustvariti centrum, nekak generalni štab, ki dobro funkcionira! V centrumu vzgajati prvoborilce! Združiti je treba tiskarno, knjižarno, knjižnice, sploh vse izobraževalno delo v eno veliko organizacijo, to utrditi in razširiti. Na ta način pridemo do glavnega smotra: dvigniti naše ljudstvo moralno in intelektualno. Biti moramo zgled tudi drugim Jugoslovanom. Vemo, da nismo na višku, da imamo še mnogo napak, a trdna volja, storiti vse, kar moremo, naj nas dviga. Zavedajmo se svojega dela, a ne povzdigujejo se zaradi tega, da bi ljudstvo čutilo svojo manjvrednost! Kaj je bistvo ljudske prosvete? Značaj. Razum je mnogo, značaj je več! — Ljudstvo mora v svojih voditeljih videti ljudi, ki jim lahko zaupa. Dobro je znanje, več pa je poštenje. Zato je treba dvigniti vse, kar spada h kulturi.

Duhovnik in učitelj sta bila od nekdaj že prva kulturonosca med našim ljudstvom. Zato naj bi si bilo katoliško učiteljstvo sveto svojega dosedanjega dela med ljudstvom za njegovo prosveto! S tem dela za narod, za državo in za vse človeštvo.

Poslušalci so odobravalni veskozi temeljita izvajanja g. predavatelja, in predsednik

se mu je zahvalil ter obljubil, da bo učiteljstvo kakor doslej tudi nadalje pridno sodelovalo pri povzdigi narodove prosvete.

Drugi dan. Predavanje msgr. Steske: »Inteligent in umetnost«. Prvo vprašanje je, kakšno stališče zavzema inteligent napram umetnosti? Dvojno stališče je mogoče; ali jo odklanja in prezira, ali pa jo ceni in ljubi. Za pravo umetnost je gotovo zadnje, kajti to zahteva um. Drugo vprašanje je, kaj je umetnost? Umetnost je zmožnost izražati čustva in misli v lepi čutni obliki. Umetnost je edino le človeška zmožnost. Gojiti je ne more nobeno drugo bitje razen človeka. Niti angel ne, četudi ima popolnejši um kakor človek, a ne more ničesar izraziti v čutni obliki. Prekrasni kristali v rudninstvu, četudi še tako prijetno vplivajo na naše estetsko čustvo, niso umetnost, ker tu narava dela le po večnih božjih zakonih in ne dopušča nobene izpremembe. Prekrasno oblikovani in tako pestro baryani cvetovi v rastlinstvu tudi niso umetnost, dasi izživljejo naše občudovanje; kajti umetnost mora ustvarjati duh v konkretni obliki, tu pa se vrši vse po naravni poti v obliki razvoja in rasti. Čebela in njeno delo je naravnost nekaj čudovitega. Kakšna simetrija in točnost vlada v njenem izdelku, v stanih in satovju. Vendar to ni umetnost, ker dela in ustvarja po svojem nagonu; način njenega dela pa se nikoli ne izpremeni in tudi ne pride do nobenega napredka. Zaradi čudovitih pojavov v naravi občudujemo Stvarnika in ga hvalimo, a to je tako od začetka sveta. Razložek med prirodnimi čudesi in človeško umetnostjo je ravno ta, da se prirodne lepote ponavljajo v svojem navadnem redu, človek pa ustvarja umetnost s svojim umom, jo prenese v konkretnost, da je dostopna človeškim čutom, in to umetnost razvija in dopolnjuje vedno bolj. Tako je res človek edino bitje, ki se povzpne do umetnosti. O tem govori Schiller čisto pravilno:

Im Fleiß kann dich die Biene meistern,
in der Geschicklichkeit in Wurm dein
Lehrer sein,
dein Wissen teilst du mit vorgezognen
Geistern:
die Kunst, o Mensch, hast du
allein.

So pa razne stopnje umetnosti. Niso vsi umetniki enako visoko v svoji umetnosti. Umetnost je zavisna od zmožnosti in truda. Treba je, da umetnik spravi misel v lepo obliko. Čim lepša je misel, tem večja bo tudi umetnina. Biti pa mora izredna misel lepa, blaga, plemenita, nikoli pa ne pogrešna, nizka, neplemenita; istotako mora biti misel dovršena, ne polovična. Treba pa je, da je lepa misel izražena tudi v res lepi in pravilni obliki. Pesmica, ki ima napake in pogreške v svoji vnanji obliki, ne more biti umetnina; n. pr. konj, vrabec, ki ima nepravilno rimo, da zaboli naše uho. Tu pesnik ni izrazil lepe misli v lepi obliki, ampak

je ustvaril karikaturu. Enako je tudi pri slikah; ako ima n. pr. svetnik na sliki asimetričen obraz, tedaj gledalec spozna, da oni, ki ga je slikal, ni pojmoval navadnih oblik. Kdor tega ne zna, ne more biti pravi umetnik.

Kako dovršene pa so pesmi naših prvih mojstrov! V njih se res visoka, dovršena misel krije z lepo pravilno obliko. N. pr.: O Vrba, srečna, draga vas... Luna sije, kladvo bije... Črne te zemlje pokriva odeja... Polnočni zvon potihnil je... Po morja zeleni vodi... itd. To je preprosto, a vendar umetno; vsak človek, tudi preprost kmet, to razume in mu sega v srce. Tolstoj pravi v neki svoji estetiški razpravi, da je umetnost zmožnost, svoja čustva viliti v srce koga drugega. In to je res prava umetnost. Ako je pesnik žalosten, mora izraziti to svoje čustvo tako, da čitatelj občuti isto. Dober govornik mora govoriti tako, da nas pridobi; sicer pravimo, govoril je tuje, ker ni znal položiti v srca poslušalcev to, kar je čutil sam. Mnogokrat prečitamo pesem, a si moramo na koncu priznati, da je ne razumemo. To ni bila prava umetnina.

Pravi poznavalci umetnosti so svoječasno Prešerna čisto pravilno razumeli; ugajala pa jim ni njegova osebnost, zato ga niso upoštevali. Takrat je bila pesem le tedaj lepa, ako je tudi pesnik ugajal.

Včasih ogledujemo sliko in premišljujemo, ali je to umetnina ali ne. Gotov znak prave umetnine je, ako gledalca ogreje in je tako jasna, da jo razume.

V starih časih je bilo mnogo umetnin, a niso se vse ohranile. Ostalo je le to, kar je bila pristna in prava umetnost, in to res prav do današnjih dni. Od Sofokleja je ostalo le sedem dram, dasi jih je spisal čez 100, a teh sedem je res prava umetnina. Umelo jih je ljudstvo in zato so se prenesle kot dragocena tradicija na potomstvo. Slabih pa ljudstvo ni razumelo, zato so zapadle pozabnosti.

Kako ločimo umetnine? Zaznavamo jih s sluhom ali vidom, nekaj jih je kombiniranih. Vidimo: stavbarstvo, slikarstvo, kiparstvo, slišimo pa glasbo; kombinirano pa je drama in opera. Narava daje umetniku snov za njegove umetnine; vse elemente za svoje umotvore jemlje iz narave. Arnold Holz trdi celo, da je vsaka umetnina kos narave. To pa ni popolnoma res, kajti n. pr. gotske cerkve ali drugače umetno zgrajene bazilike ne najdemo v naravi kot prirodno umetnino. Istotako tudi ne odgovarjajo velikost, dimenzije, barve, perspektiva itd. slike onim v naravi. Istotako je tudi v pesništvu in dram; saj zlasti drama prikazuje na omejenem prostoru, kar se v naravi ni godilo le trenutno, ampak navaja dejanje večih let.

Zola pravi: Umetnik gleda naravo skozi svoj temperament. Ta označba je zelo točna. Najbolj prav imajo realisti, zlasti ako svojo snov idealizirajo; a žal nimajo vsi te zmožnosti. Pesnik mora dodobra poznati jezik.

Le malo je ljudi, ki bi znali globoke misli povedati drugim; zato pa je tudi tako malo pravih pesnikov, t. j. res umetnikov. Impresionisti (vtisek) vidijo stvar samo enkrat, in tisti edini vtis očrtajo v glavnih potezah. Ekspresionisti pa jemljejo le notranjost za snov svojim umetninam. Moderni pa imajo to značilnost, da predvsem gledajo, kako deluje luč. Te in še nekatere moderne struje prevladujejo sedanjo dobo v umetnosti; največ izmed njih še ni docela ugotovljenih. Mi navadni ljudje iščemo v umetnosti le to, kar nam je navadno; ravno zato se pa umetniki in navadni ljudje tako težko razumejo. Kaj pa mora storiti inteligent, da umetnost razume? Predvsem se mora učiti pri estetikih. Študirati je treba zgodovino umetnosti, razločevati dobe, stavbinske sloge, cerkveno umetnost itd. V tem oziru je nemška literatura zelo bogata na primernih knjižicah, ki vpeljejo človeka v razumevanje umetnosti. (Lipke, Springer, Kuhn, Neumann, Goe-schejeva knjižnica itd.) Treba pa je tudi primerjati umetnosti in umetnine med sabo. Opazovanje in primerjanje je najboljša vaja za pravo estetično razumevanje umetnosti. To se da najbolje izvršiti na raznih razstavah. (Predavatelj povabi učiteljsstvo na razstavo slovenskih slik od l. 1500 dalje ob priliki velesoja v obrtni šoli v Ljubljani.)

Kako naj inteligent umetniško - vzgojno vpliva na druge? Učitelj ima pred seboj res samo otroke, a koliko se more tudi tukaj doseči! Njegova velika naloga je, da vzgaja tudi v tem smislu. Vsako priliko naj za to porabi. Ko čita pesemco, naj jo čita res vzorno in otroke opozori na pesniške lepote. Predavatelj pripoveduje iz svojih dijaških let, kako je prof. Heinrich pri čitanju pesmice večkrat prenehal in zaklical: »Ali slišite? Ali čutite?« Na ta način je svoje učen-ce opozoril na estetično blagoglasje, umetnostno izražanje misli itd. ter na ta način vzbujal v njih estetični čut. Ko se v šoli čita Erjavčeva »Tlačica«, je treba otroke opomniti na lepoto posameznih odstavkov.

Kakor poezija, ima tudi petje velik vzgojni pomen. Zopet pove predavatelj iz svoje prve pevske ure v šmartnem pri Litiji, kako je takratni učitelj in skladatelj Adamič razumel z enostavno pesemco navdušiti za lepoto pesmi, petja in prednašanja.

Zelo priporočljive so za vzgojo tudi male igrice, v katerih se otroci navadijo lepega obnašanja, pravilnega kretanja in izgube strah in neokretnost.

Na malih ali večjih izletih se tudi nudi učitelju prilika za estetično vzgojo in naravnost za vpeljavanje v umetniško razumevanje.

Razstave ročnih del in drugih šolskih izdelkov se zaradi velikega vzgojnega vpliva same priporočajo.

Da pa učitelj na ta način vzgaja otroke, mora imeti zlasti dve dobri lastnosti v prav veliki meri, namreč veselje in navdušenje za stvar ter zmožnost razmišljati in premišljati,

da mladino pridobi. Ako ima to, potem bo rodila njegova beseda stoteren sad. Fürich pravi: »Učitelj je mož navduševanja in premišljevanja.« — Viharno in dolgotrajno odobravanje je pričalo, kako vneto je učiteljstvo sledilo predavateljevim izvajanjem. Na željo nekaterih označi predavatelj še futurizem in kubizem.

Razvije se daljša debata o najmodernejših umetnikih, ki jih bo šele prihodnost označila kot take, ako bodo njih umetnine res trajne vrednosti in jih val časa ne porine ob stran. Kajti najboljši kriterij je vendar ta, da umetnino razumemo in da napravimo na nas dober vtis.

Gospa prof. Štupca poda nato vabilo k 60letni obletnici smrti našega vzornika Slomska v septembru na Ponikvi. Poroča, da se nameravajo prodajati »Slomškovi spominski orehi« z onega zgodovinskega oreha na Slomškovem domu. — Sklene se, da se Slomska zveza udeleži slavnosti, da prevzame 500 orehov po 1 dinar v razpečevanje, da se izda slavnostna številka »Slov. Učitelja«, da se naprosi višji šolski svet za priznanje Slomškovega jubileja.

Msgr. Steska opozarja na »Zbornik umetn. in zgodovinskega društva«, ki ga priporoča tudi pokrajinska uprava, oddelek za prosveto in vere.

Tretji dan. Rud. Pečjak: Učiteljstvo in literatura. Literatura je umetnost. Slišali smo včeraj, v kakšnem razmerju je splošno stališče učitelja do umetnosti, danes pa pogledimo, v kakšnem razmerju je posebej do literature. Umetnost je ena, velika in močna sila, ki se v bistvu nikdar ne izpremeni. Čustvo vseh umetnosti je skupno, materija je enaka, le oblika izražanja je različna. Kakor se vse v naravi od pamtiveka sem razvija, tako se razvija tudi umetnost v načinu svojega izražanja. Ko ogledujemo starinske umetnosti, vidimo, da je bilo tedanje izražanje docela drugačno kakor dandanes, in bi ta način ne odgovarjal čustvom in potrebam današnjih dni. Umetnost je odkrivanje naše notranjosti, lepote v duši, njenih najglobljih sil. Vsak velik umetnik je odkril in izrazil novo veliko misel, novo stran človeške duše, novo luč, nov plamen. Kar jih je prišlo za njim, so bili le posnemalci. In to posnemanje je bilo le jecljanje. Pojavi se velik Dostojevski, prižge novo luč, ž njo razsvetli vse ozračje, in ta odsev se razgrinja daleč preko mej Rusije. Vsi narodi gledajo, občudujejo, hočejo posnemati. Pesniki drugih narodov pa ne zaslede v tej umetnosti domačih misli svojega naroda; zato ne morejo posnemati vsega, ampak v svoji umetnosti zbudijo svojemu narodu lasten tip. To vidimo n. pr. pri Zupanciču: »Časa opojnosti« je še pod tujim vplivom, »Čez plan« je pa že naše, pristno, domače. Umetnost raste, se dviga, in ko pride do viška, ne more ostati na višku, a ker se tudi dalje ne more razvijati — pada. Nazaj potem ni mogoče, ker je bila ta pot že storjena; ostane le še

hrepenenje k višku one lepote, a je nedosegljivo. Taka je doba enega pesnika. Le naprej, le kvišku, le vedno naprej! Čim višji je bil polet, tem globlji je potem padec. Pesnik je narodni reprezentant svojega naroda v svoji dobi. Tudi narod se na enak način hitro preživlja. Vendar, ne »pogled nazaj«, ampak »pogled naprej« vodi pesnika in vodi narod do visokih ciljev. Način pesniškega izražanja se hitro menjava. Nanj vpliva tudi ves vnanji gospodarski razvoj. Dasi ljudje vidijo te raznovrstne izpremembe, vendar jih ne sprejmo v dušo in zato ne razumejo pesnika, ki hodi sporedno k novodobnim razvojem in tudi izraža notranjost svoje duše prav tako, kakor je vplivalo nanjo vse sodobno premenjeno razmerje. Ne poznajo in ne morejo pojmiti solnca in luči, ki jo vidi pesnik v notranjosti svoje duše in zato ga tudi ne morejo razumeti.

Predavatelj se potem na kratko dotakne klasicizma, romantike, pa tudi reakcije in konstataja, da prihaja naša doba nazaj h klasicizmu. Omeni tudi simbolizem, impresionizem in futurizem in s kratkimi citati označi zastopnike teh struj v našem slovetvu. Končno poda tudi nekaj navodil, kako naj se učiteljstvo obnaša do leposlovne literature.

(Dajše sledi.)

Boj proti alkoholu v Ameriki. Za ameriške razmere je značilna politična skupina »Anti Saloon-Party«, ki zasleduje uničenje alkohola in pivnic. Tudi dovoz alkohola iz tujine je zabranjen in morajo vse ladje, ki imajo natovorno alkoholne pijače, ostati 3 milje daleč od obrežja. Pritožba tujih paroplovnih družb je bila zavržena.

Politične notice. Politika je tako stara kakor človeški rod. Posledice politike so zaznambe zgodovinskih dejstev, o njih se pa poučuje v šolah in se torej mladina kolikor toliko seznanja s politiko. Angleški vzgojitelj Herbert Spencer celo veleva: »Udeležba na političnem polju je dolžnost vsakega državljanja; kdor je ne izpolnjuje, dela kratkovidno, nevhvaležno in podlo.« Pri tem pa pameten človek ne bo prezrl, kar pravijo drugi misleci, ki tudi nekaj vedo, n. pr. Göthe (v Faustu), da je »politična pesem grda pesem«. Sedaj je ustanovljeno »Društvo narodov«, ki pospešuje in odločuje najbolj plemenito politiko: »Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.« — Ker sega politika tako globoko v vsakdanje življenje, je tudi učiteljstvo v vseh deželah prišlo v stik s politiko in skušalo ž njo pridobiti kako boljše socialno stališče. Šolstvo je pri svojem razvoju dobilo svoj naziv, da »šola je politika«. Vsak količkaj aktualen šolski list ali zbornik ima tu in tam več ali manj notic o politiki, dasi se izrecno ž njo ne bavi. V Sloveniji sta imela pred leti »Učiteljski Tovariš« in »Popotnik« vsak svojo politiko, eni so se bolj oklepali prvega, drugi bolj drugega lista, in šele izpopolnitev zadevne organizacije je končno privedlo do reformiranja, da prinašaj »Učiteljski Tovariš« pred-

vsem šolsko politične zadeve. »Popotnik« pa bolj strokovno pedagoške in didaktične spise. Toda izogniti, kakor je iz zgoraj navednega umevno, se tudi »Popotnik« ni mogel vsakrati politični notici; to se lahko razvidi n. pr. iz življenjepisa o pokojnem M. J. Neratu v letošnji št. 5—8.

Tudi »Slovenski Učitelj« se ozira na politiko, omenja n. pr. večkrat veliko protialkoholno politiko v Ameriki. Nadalje prinaša članke o ujedinjenju (n. pr. Jederlinić »Za narodno edinstvo« v letniku 1921, št. 7; misli Strossmayera i. dr.) in sploh notice o naši najboljši državljanski vzgoji. Ni pa letos omenjal politike iz nizkotnih blejskih resolucij UJU. S slučajno ponatisnjenim poročilom o neki seji višjega šolskega sveta je prišel »Slovenski Učitelj« lansko leto v obtožbo, da je napadel šolske oblasti. Take kritike v šolskih listih niso tako nenavadne pri šolskih vprašanjih. »Učiteljski Tovarščak« je malo pozneje še vse drugače pisal n. pr. v št. 49 in 50 (l. 1921) v zadevi Möderdorferja (»Nasilje« in »Kršenje avtonomije višjega šolskega sveta«), a zato ni bilo nobenega vznemirjenja in celo kakega nedemokratskega predloga o izločitvi lista. Pač pa so letos iz časopisnega poročila o seji višjega šolskega sveta z dne 26. oktobra 1922 prišle vesti, da ostane izločenje »Slov. Učitelja« še v veljavi, in sicer ne zaradi kakih napadov, temveč z ovinkom, »ker prinaša politične notice« ter ni tak kakor »Popotnik«. Zato hočejo »Slov. Učitelja« metati iz predalov, kakor dela junak v Cankarjevi šolski drami »Hlapci«, ki kaže svojo moč nad pravico, da meče lastne Cankarjeve spise po tleh. Pri tem se ne ve, ali se peča list z zunanjo ali z notranjo ali s kako drugo aktualno panogo politike, oziroma ali je Janez Pohleven pri svojem izvenšolskem soc. političnem delu že zrel za kakega diplomata ali ministra.

Teško je pri takem nastopanju proti »Slomškovi zvezi« misliti na kakšno iskrenost pri našem UJU, vendar priobčujem tu odstavek iz poročila o zborovanju glavnega odbora UJU na II. drž. skupščini septembra 1922 v Sarajevu:

UJU je stanovska nestransko-organizaciona. Ceo Glavni Odbor — bez izuzetka — i danas stoji na gladištu, da je neophodno potrebno, da sve učiteljske snage budu u Udruženju. Prisustvo sviju jača naše zahteve, a složan zajednički rad imeprativno nalaže nadležnima, da im posvete ozbiljnu pažnju i staranje. Nas i danas, gospodo, mora boleti, što u našem kolu nisu svi učitelji. Jedan mali broj hrvatskog i slovenačkog učiteljstva odvojen je od nas; oni, kanda, ne veruju u iskrenost naših pobuda, u živu želju, da se na staleškom poslu nademo ne kao politički pritivnici, već kao učitelji-drugovi; oni neće da veruju, da je naš spas u našoj slozi, u našem zajedničkom radu; oni neće da pojme, da

učitelj može pripadati kojoj bilo političkoj partiji, ali ipak može predano služiti u svom udruženju interesima škole i učiteljstva; oni, kanda, ne vide, da je učiteljstvo — sve, što ima, izvojevalo svojim radom, trudom i slogom i da su sve partije priticale učiteljstvu i školi u pomoć, videći taj rad. U želji, da i te drugove vidimo u svom kolu — a oni su nam i mili i dragi i uvek dobrodošli u bratsko kolo — Glavni Odbor je preko svoga predsednika učinio izvesne predloge grupi učitelja oko g. Tomašića. Mi uporno verujemo, da nas od njih ne dele nikakvi principi u pogledu rada u Udruženju, pa verujemo da ćemo danas ili sutra naći dodirnih tačaka za zajednički drugarski rad. Mi ćemo biti strpeljivi, da to vreme dočekamo, a bićemo izpunjeni radošću, kad ga dočekamo. F. F. L.

50 letnica učiteljstva je obhajal 18. novembra šolski ravnatelj Ferdo Kalingar u Trzišču. Občina mu je priredila lep slavnostni večer in izročila prekrasno diplomu častnega občanstva. Veliko spoštovanje, ki ga živi jubilat med ljudstvom in pred svojimi predstojniki, kaže da je vsedkar vestno izvrševal svoje dolžnosti pri vzgoji izročene mladine. Iskreno čestitam!

Kamniška podružnica Slomškove Zveze, poročilo o zborovanju. V soboto 11. novembra 1922 se je vršilo v Kamniku v mestni šoli zborovanje naše živahne podružnice. Udeležba je bila polnoštevna. Prvi govornik vlč. g. dr. Anton Breznik, profesor šentvidske gimnazije, ki se peča z jezikoslovjem izza svojih dijaških let, nas je s svojim temeljitim, zelo zanimivim govorom vpeljal v globoko jezikoslovno znanost. Dobil je vsakdo še posebej v kakšni zanižni važni jezikovni stvari potrebna pojasnila. Predavatelj je nemalo pomnožil v naših srcih ljubezen do naše mile, na življenjski moči in lepoti zelo bogate, materine govornice. In to ljubezen bomo skušali poglobiti tudi v srcih naše šolske mladine! Drugi govornik, predsednik Korn. Iglič, je v svojem referatu brezobzirno razkrival globoke rane, ki jih sekata združena ljudska sleparja: alkohol in nikotin človeškemu organizmu. Opravičeno je povdarjal: oba kulturna delavca na deželi, duhovnik in učitelj — če prijatelja, roka v roki — moreta še najuspešneje celiti z živo besedo, še bolje pa z lastnim zgledom to strašno rakrano na našem narodnem telesu. — K sklepu se je predsednik ponovno pa toplo zahvalil vlč. g. dr. Brezniku za njegov govor in trud ter ga poprosil, da blagovoli nadaljevati svoje izborni predavanje na našem prihodnjem zborovanju. G. doktor je takoj obljubil ustreči tej naši želji. — Predsednik se je še ob tej priliki — na dan sv. Martina — spominjal godovnega dne našega vzornika, našega duhovnega očeta, nepozabnega A. Martina Slomska.

Opozarjal nas je na njegovi dve svetinji, ki jih je zapustil ta vzornik nam učiteljem v večem spomin in vzpodbudo pri našem težavnem pa vzvišenem šolskem poslu, namreč: ljubezen do naše sv. vere in do našega milega materinega jezika. Ostanimo zvesti tej dvojni ljubezni in vzbujajmo jo osobito v tej dobi z vsjo vnetostjo tudi v srcih naše nam izročene šolske mladine. — Predsednik nam je nazadnje še izročil zahvalo g. poverjenika Slov. Šol. Maticice za naš okraj, ki smo mu vsi od prvega do zadnjega kakor en mož pravočasno in brez obotavljanja spolnili svojo dolžnost, namreč vplačali določeno članarino za prihodnje leto. — Določilo se je tudi na tem zborovanju, da se redno in brez izjeme pri vsakem zborovanju prečita zapisnik zadnjega zborovanja, da ima zbor v natančni evidenci društveno delovanje svojega odbora. To določilo se priporoča vsem ostalim podružnicam v natančno izvrševanje. — Prihodnje zborovanje bo v sredo, dne 7. svečana 1923 v Domžalah.

Iz mestnega šolskega sveta. V redni seji mestnega šolskega sveta z dne 28. avgusta 1922 nam je došlo nastopno obvestilo: Predsednik proglasi sklepčnost in otvori sejo. Zapisnikar oglašuje bistvene kurencije in pove, kako so bile rešene, kar se vzame na znanje. Spominja se v toplih besedah umrle učiteljice Eme Žerjavove. V znak sožalja se člani dvignejo raz sedeža, kar se zabeleži v zapisniku. Sklene se tudi izraziti svojcem po pokojni pismeno sožalje mestnega šolskega sveta. Zapisnik zadnje redne seje z dne 16. junija 1922 se odobri brez ugovora. Poročili o personalijah in o že dovoljenih dopustih izza zadnje upravne dobe, se odobri. O novih prošnjah za dovolitev daljših dopustov se predloži nasveti višjemu šolskemu svetu. Za razpisana učna mesta stalnega strokovnega učiteljstva na I. in II. dekliški in pa na I. in II. deški meščanski šoli v Ljubljani — vsega skupaj 14 učnih mest — se stavijo predlogi višjemu šolskemu svetu. Za dve mesti se ni prijavil noben prosilec. Razpravlja in sklepa se o imenovanju začasnega učiteljstva na javnih osnovnih šolah pro 1922/23. Na znanje se vzemo poročila o nadzorovanju mestne petrazrednice na Barju, II. mestne dekliške meščanske šole in pa zasebne deške osnovne šole v »Marijanišču«. — vse tri za šolsko leto 1921/22 — in se predloži višjemu šolskemu svetu v odobrenje. Učiteljskemu zboru šole v »Marijanišču« izreče se za odlične učne in vzgojne uspehe pohvala in priznanje mestnega šolskega sveta. Razpravlja se o okrajni učiteljski konferenci učiteljstva ljubljanskih osnovnih in meščanskih šol za šolsko leto 1921/22. Poročilo se vzame na znanje in predloži z vsemi nasveti poročevalčevimi višjemu šolskemu svetu v odobrenje. Glede postopanja z vnanjimi,

zunaj Ljubljane stanujočimi otroki, ki pohajajo tukajšnje javne šole, se uveljavi posebno normale, ki ga je proglasiti vsem prizadetim šolskim vodstvom v točno ravnanje. Zastopnikom učiteljstva in ocenjevalni komisiji za učiteljstvo se izvoli stalni strokovni učitelj Alojzij Novak, kot njegova namestnica pa stalna učiteljica Marija Sodnikova. Ko nadzornik pojasni na posebno vprašanje še neko interno zadevo, zaključijo predsednik sejo.

O zadnji seji mestnega šolskega sveta, ki se je vršila dne 24. oktobra t. l., smo prejeli sledeče poročilo: Predsednik proglasi sklepčnost, pozdravi navzoče in otvori sejo. Zapisnikar poroča o bistvenih stvareh iz predsedstva in pove, kako so bile rešene, kar se vzame na znanje. Zapisnik zadnje redne seje z dne 28. avgusta t. l. se odobri brez ugovora. Poročili okrajnega šolskega nadzornika o osebnih izpremembah med učiteljstvom izza zadnje upravne dobe in pa o daljših dopustih v tem času, prošnih ali dovoljenih, oziroma prošnih in dovoljenih, se vzame na znanje. Ponovno se sklepa o prošnjah za izpraznjené učno mesto stalnega strokovnega učitelja II. skupine na I. mestni deški meščanski šoli in se nasvetuje višjemu šolskemu svetu tropredlog. Poročilo šolskih zdravnikov o delovanju v šolskem letu 1921/22 se vzame na znanje in se sprejmejo nekateri s tem poročilom združeni nasveti. Sklepa se o dveh disciplinarnih slučajih. Razpravlja se o nedostatkih na tukajšnjih meščanskih šolah in se sklone predložiti tozadevno poročilo višjemu šolskemu svetu v eventuelno primerno uvaževanje. Na več vprašanji internegega značaja se dajo uradna pojasnila. Potem se seja zaključuje.

Listnica. Kdor lista ni redno prejemal, naj to sporoči g. Rud. Wagnerju, učitelju v Mostah pri Ljubljani. Kdor še ni plačal lista, naj to hitro stori, ker moramo mi tudi takoj plačati račune. Vsak naj navede pravo pošto, kamor naj list prihaja. Vsled vedno večje draginje so izšle letošnje številke v manjšem obsegu, sicer bi morali obremeniti zvezo za 50 do 60 tisoč kron. To je malo za ljudi, ki so oboževali po vojni s prejšnjim kapitalom, a preveč za obremenitev naših naročnikov, zato smo izdajali vsako številko razmeram primerno in torej računali z danimi količinami.

Iz naše prosvetne statistike. Po statistiki ministrstva za prosveto je bilo koncem leta 1921 v Srbiji 55 gimnazij, 2 realke in 5 privatnih gimnazij, ki imajo skupaj 29.000 učencev. V Črni gori je bilo 11 gimnazij s 4000 učenci, v Bački, Banatu in Baranji pa 12 gimnazij in 1 realka s 7000 učenci.

Število učiteljev v češkoslovaški republiki. Ob koncu leta 1921 je bilo na ljudskih in meščanskih šolah 28.661 učiteljev in učiteljic, med temi 2452, t. j. 8.5 odstotkov obrtnih učiteljic.

Fran Lavtižar:

Društvo za mladinske domove v Ljubljani.

Posnetek iz letnega poročila za I. upravno dobo do 31. decembra 1921.

Ob zaključku svetovne vojne se je pokazala živa potreba ustanovitve naprav, ki naj zbirajo mladino, katera nima doma zadostnega nadzorstva in je vsled tega izpostavljena pohajkovanju, ulici ter s tem združenim nevarnostim — telesnim in dušnim. —

Ustanovilo se je proti koncu leta 1919. »Društvo za mladinske domove v Ljubljani«.

Glasom društvenih pravil je namen društva:

a) na versko-moralni in narodni podlagi ustanavljati Mladinske domove po celi Sloveniji;

b) v Mladinskih domovih zbirati ob nedeljah in praznikih ter ob šoleprostem času mladino, ki je brez nadzorstva prepuščena sama sebi in cesti, ki doma nima zadostnega nadzorstva ali primerne vzgoje ter je izpostavljena nevarnostim ulice; tu naj poleg dela in razvedrila dobi primerno versko, нравno, telesno in domoljubno vzgojo;

c) Mladinskim domovom priklopljati primerne skrbstvene naprave, kjer naj dobi najrevnejša mladina tudi prehrano.

Potrebna gmotna sredstva si društvo pridobiva:

a) s podporami državnih in drugih javnih oblasti;

b) z doneski svojih članov;

c) z nabiranjem darov, milodarov ter prebitki mladinskih prirediteljev.

Takoj po oblastveni odobritvi društvenih pravil se je društvo lotilo dela ter pričelo staviti prvi Mladinski dom na Kodeljevem v Ljubljani. V ta namen je izprosilo v last od Gospodarske komisije za stvarno demobilizacijo ter vojaške oblasti pet barak, bivših vojaških konjskih hlevov, ob vojaškem oskrbovališču na Kodeljevem. Zemljišče, na katerem barake stojijo, je last »Društva za bolne na pljučih«, katero ga je oddalo Društvu za mladinske domove v najem. Da se je dobil material

za adaptacijo, je bilo treba 2 baraki takoj podreti. Ostale tri pa so se popravile in priredile za kapelico, gledališko dvorano in stanovanjsko barako. Obsežno dvorišče se je nasulo in zravvalo ter priredilo za igrišče in telovadišče. Koncem novembra 1919 so se naselili v Domu gg. salezijanci, katerim je društvo izročilo vodstvo in oskrbo Mladinskega doma. Ko se je za silo priredila in opremila gledališka dvorana, je bilo mogoče, da se je zavod mogel dne 8. decembra 1919 že z deško gledališko predstavo slovesno otvoriti. Le vztrajnemu, nesebičnemu delu se je posrečilo, da se je iz zapuščenih barak in razvalin dvignil hram — četudi skromen — za vzgojo, izobrazbo ter v zaščito nege in nadzorstva potrebne dece. Temeljni kamen novemu zavodu sta položila zgoraj omenjena darovalca barak in pa družba sv. Vincencija Pavlanskega za prostovoljno oskrbo siromakov in za varstvo mladine, ki je z znatnim darom prva omogočila, da se je pričelo z delom. Pri početnih delih je drage volje sodelovala vojaška komanda Ljubljane, zdravstveni referat dravske divizijske oblasti in pa gradbeno ravnateljstvo v Ljubljani. Podpirali so društvo pri začetnih delih tudi razni mladinojubi iz Ljubljane, iz Most in z dežele. Dečki-domovci sami so pomagali pri ročnih delih. Notranjo kapelično cerkveno opremo so oskrbeli z milodari dobrih src in darežljivih rok salezijanci sami in pa neutrudne nabiralke salezijanske sotrudnice, ki jo tudi brez pomoči sami in same oskrbujejo in vzdržujejo. In g. dr. Srečko Zamjen? Vse in povsod — za Mladinski dom!

Prvi Mladinski dom stoji, posluje, procvita in rodi lepe sadove! Njegovo delo se splošno priznava. Deca in mladež, broječa že do 250 glav in glavic, iz šentpeterskega predmestja, iz Vodmata, Most, Sela in Zelene jame, se zbira vsak dan tu. Dečki: srednješolci, obrtni naraščaj, ljudskošolski in manjši so to, ki prihajajo semkaj, da se pod skrbnim nadzorstvom vzgajajo, uče,

Položnica!

ponavljajo učno stvarino in izdelujejo šolske naloge, se pripravljajo za deklamacije in gledališke predstave, obiskujejo pevske in godbene vaje, se zabavajo, goje telovadbo in športne igre. Najrevnejša deca dobiva v zavodu tudi prehrano.

Računski zaključek za leto 1921, izkazuje **290.027-21 kron** dohodkov ter **197.154-25 kron** izdatkov.

K prejemkom so prispevali: ustanovni člani 19.280 K, redni člani 990 K, podporni člani 321 K, Vincencijeva družba 19.000 K, vrli ameriški rojaki po dr. Srečku Zamjenu 110.000 K, ministrstvo za socialno politiko 4000 K, predsedstvo deželne vlade za Slovenijo 80.000 K, poverjeništvo za socialno skrb 20.000 K, odsek ministrstva za prehrano 5000 K, Škofijsko društvo za varstvo sirot 9000 K, Krščansko žensko društvo v Ljubljani 800 K, gospodarski in denarni zavodi ljubljanski 15.100 K in razni dobrotniki 6536-21 K.

Vsem oblastem, društvenim članom, dobrotnikom in prijateljem bodi izrečena tudi na tem mestu najiskrenejša zahvala!

Za bodoče pa čakajo društvo ogromni milijonski izdatki. V Mladinskem domu na Kodeljevem se bolj in bolj pojavljajo občutni nedostatki. Največje zlo pa tiči v tem, da odpovedujejo stavbe. Leseni temelji trohniijo in barake se vsedajo. Ni več

daleč čas, ko jih bo treba zapustiti in se izseliti.

Vsled tega se je Društvo za mladinske domove kljub vsem neprilikam in težavam odločilo, da postavi nov Mladinski dom. Za stavbo, ki bo stala čez deset milijonov kron, se načrti že izdelujejo. Potrebno stavbišče za zgradbo v obsegu 10.000 m² je društvo kupilo na Kodeljevem. Društveni tajnik g. Srečko Zamjen se mudi že več mesecev v Ameriki, da zbira podpore in darove vrlih ameriških mladinoljubov.

Mnogo denarja pa bo treba zbirati doma. Zato se obrača Društvo za mladinske domove na vse dosedanje podpiratelje in prijatelje z najvljudnejšo prošnjo, naj ohranijo svojo blagonaklonjenost društvenim skrbstvenim napravam tudi v bodoče. Socialno in mladinsko skrbstveno delo je, ki ga društvo vrši! V interesu človeške družbe, našega naroda in naše države je, da s pričetim delom vztrajno nadaljujemo.

Zato je gotovo upravičeno, če pričakujemo, da nas bodo pri prostovoljno vršeči zaščitili dece in mladine podpirale naše oblasti in vsa naša javnost.

Podpore in milodare hvaležno sprejema: Društvo za mladinske domove v Ljubljani, Mestni trg št. 8/I.

Illustrovana zgodovina katoliške Cerkve. Ravnokar je izšla v drugi izdaji: Strojčeva »Kratka zgodovina katoliške Cerkve« z 20 slikami. Najbolj merodajna sodba o tej knjigi je pač ona, ki jo je o njej izrekel tedaj, ko je izšla prva izdaja, slovenski zgodovinar pokojni kanonik dr. Gruđen. Ocenil je knjigo v »Slov. učitelju« in pisal med drugim:

»Predvsem naj povdarjamo eno dobro lastnost Strojčeve cerkvene zgodovine, ki je pa zelo važna in se je doslej premalo pri nas upoštevala, namreč to, da med splošno cerkveno zgodovino vedno vpleta tudi dogodke iz domače slovenske zgodovine. S tem se v učencih vzbuja zanimanje za predmet. Pisatelj nove cerkvene zgodovine je samostojno obdelal zgodovinsko stvarino in podaja učencem najiminitnejše dogodke iz splošne in domače cerkvene povestnice v lepi, gladki slovenščini. S tem je zadel pravo smer in pokazal naslednikom, kako je treba obdelovati zgodovinsko učno stvarino. Tudi iz razdelitve tvarine, iz dogodkov in oseb, ki se opisujejo v posameznih poglavjih, je spoznati, da je pisatelj zgodovinsko stvarino dobro obvladal in jo modro omejil na one stvari, ki so za učence naših slovenskih šol najpotrebnejše in najzanimivejše. Splošno rečem še enkrat: Strojčeva Kratka zgodovina katoliške Cerkve je zelo primerna, modro sestavljena in lepo opremljena učna knjiga.«

Nova izdaja je vsestransko izpopolnjena, zlasti jo krasi lepe, dobro izbrane slike, ki so velikega pomena za zgodovinski pouk. Knjiga je izšla v zalogi Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani in stane lično in trpežno vezana Din 26.— namenjena je sicer šolam, zlasti meščanskim šolam in višjim razredom osnovnih šol, bo pa dobrodošla vsakemu, kdor se hoče poučiti v zgodovini sv. Cerkve, zlasti o veliki ljubezni in o velikih dobrotah, ki jih je sv. Cerkev izkazovala človeštvu v vseh časih.

Dr. Vinko Šarabon, Zgodovinske anekdote, 1922. Založila Jugoslovanska knjigarne v Ljubljani. Cena Din 10.—

Slovenci nimamo doslej še nobene zbirke anekdot, kakor jih imajo drugi narodi: Francozi, Angleži, Nemci, Rusi. Dr. Šarabon je zbral anekdote, ki so bile raztresene po raznih številkah »Mentorja« in jim dodal še precej novih. Anekdote so ure ene pod poglavji, kakor »Dobro srce«, »Domisljavnost«, »Hudomušnost«, »Nesramnost«, »Ponos«, »Zatajevanje«, »Moška beseda« itd. 20 takih poglavij obsega Šarabonova knjiga. Največ je zgodovinskih, saj je pisatelj znan zgodovinar. Zastopana je pa tudi literatura, gladišče, medicina, vojaštvo, dijaštvo itd. Vsakdo pride na svoj račun. Pisatelj se je ravnal po Goethejevemu izreku, da vsakdo prine na svoj račun pri onem, ki nudi raznovrstno blago. Resen mož in veseljaček, izobražena dama in preprosta žena, vsak bo dobil nebroj anekdot, ki mu bodo ugajale.

Pri nekaterih občudujemo fino poanto, pri drugih hudomušnost, pri tretjih duhovitost, pri nekaterih sili poučna stran v ospredje, druge zopet izvajajo smeh na še tako mrk obraz. Kdor se hoče prav do solz nasmejati in pa obenem brati vrlo poučno čtivo, naj seže po tej krasni zbirki, ki se odlikuje tudi po lepi slovenščini. Knjižica spada v vsako šolsko knjižnico, ker nudi mnogo poučnega in vzgojnega, a je obenem tudi redkost, ki spada med naše humoristične spise. Tudi čitalnice bodo naročile več izvodov, istotako naša izobraževalna društva, ker bodo ljudje prav pridno posegali po tej velezabavni in obenem poučni knjigi.

Narcis Jenko, Razlomci! Pod ovim naslovom sakupljeni su neki feuilletoni ovoga darovitoga Bosanca, koji je umro g. 1918. ne navršivši ni trideset godina. U vrijeme rata bio je Narcis Jenko najplodniji hrvatski pisac. Odlikovao se u stilu osobinama svoje uže otadžbine; za rata oduševljeno se zauzimao za pokret oko oslobodjenja južnih Slovena. Njegova su djela dokaz velike stvaralačke snage, duboko razvijene etičke svijesti i neslomljive ljubavi prema narodu. U knjizi »Razlomci« nalaze se osim opširnijega uvoda (21 strana) i ovi feuilletoni: 1. Razlomci. 2. Dert. 3. Misteriji bola. 4. Trudovi. 5. Mi. 6. Portreti unutrašnjega čovjeka. 7. Mamon. 8. Venus primitiva. 9. Meh-rak. 10. Jedinj moj. 11. Umiranje. 12. Pri zapadu sunčanom. 13. Misli vedroga jutra. 14. Uskrsno slovo.

Knjiga se naručuje kod izdavača Narodne Prosvjete (Zagreb I, pošt. prečinac 109), a stoji 6 Din, s poštarinom 6,30 Din.

Narcis Jenko, Spiritus procellarum, roman u 3 dijela. Izašao je II. i III. svezak ovog romana, te se dobiva uz cijenu od 10 Din bez poštarine, u Prvoj hrvatskoj dioničkoj tiskari u Osijeku, Kapucinska ulica br. 8. Preporučujemo našim cijenjenim čitateljima, da si naruče ovaj prekrasni roman darovitog našeg prerano preminulog pisca fra Eugena Matića.

Za Miklavžev večer in za božičnico je sestavil tovariš A. Kosi v Središču ob Dravi v obliki kratkih spevoigrice (petje, deklamacije, dram. prizor) primerno gradivo, ki ga v rokopisu prav rad posodi v prepis ovedinim šolskim vodstvom, pod pogojem da plačajo v »Fond za siromašne šolarje v Središču« znesek 8 Din. Eventualna naročila je nasloviti na: Šolsko vodstvo v Središču ob Dravi.

»Narodna škola« v Zagrebu je imela dne 8. avgusta t.l. zborovanje in pri tem predavanje dr. Juretića o mednarodnem katoliškem učiteljskem gibanju. Tu se je omenjalo: »Največa naša pregreška jest malodušnost i nepouzdanjs u samoga sebe. Pojedinaac ne mož? mnogo da učini, ali veliki broj pojedinaca može da stvara mnogo.

Slovenskemu učiteljstvu!

Dobre in vnete prijatelje šteje »Jugoslovenska Matica«, toda na prvem mestu vseh je slovensko učiteljstvo. Vedno pripravljeno v pomoč, vedno agilno v delu, je bilo slovensko učiteljstvo trden stebel »Jugoslovenske Matice« in zgled vsem patriotom. Kot svojo prijetno dolžnost smatra pokrajinski odbor »Jugoslovenske Matice«, da to javno ugotovi in da se javno zahvali neumorni podpori učiteljstva.

Pri tej priliki pa smatra pokrajinski odbor »Jugoslovenske Matice« za svojo dolžnost tudi to, da kot najbolj splošna, vso državo in vse stranke obsegajoča narodno-obrambna organizacija, prosi učiteljstvo še v nadalje za njegovo podporo.

Globoko smo uverjeni, da bo slovensko učiteljstvo z veseljem sledilo klicu »Jugoslovenske Matice«, zakaj isti so cilji obeh in ista ljubezen družji oba.

Ljubezen do naroda in do države, delo za one nesrečneže, katerim ni dano, da žive s svojimi brati v svobodi in delu za zmagó narodne in državne zavesti, to so oni ožegli kamni, na katerih počiva »Jugoslovenska Matica«, to so pa tudi vekovečni ideali slovenskega učiteljstva.

Svojo voljo izpolnjuje zato slovensko učiteljstvo, če podpira delo »Jugoslovenske Matice« in zato je pomoč učiteljstva tako izdatna in tako dragocena.

Zato pa je tudi pokrajinski odbor trdno prepričan, da bo storilo slovensko učiteljstvo vse, kar je v njega moči, da prodro ti ideali povsod, da osvoje mladino in da prepoje ves narod, kajti šele tedaj je zmagá dosežena, priborjeno odrešenje preganjanim.

Da se to zgodi čimprej, je storilo slovensko učiteljstvo vse, kar je v njega moči in zato hvala mu v imenu zatiranih bratov in čast mu v imenu domovine.

Slovensko učiteljstvo naj živi!

Za pokrajinski odbor »Jugoslovenske Matice« v Ljubljani:

Dr. Ravnihar
predsednik.

K. Mahkota
glavni tajnik.

Jadranska Straža.

V prvi polovici tekočega leta se je ustanovilo v mestu Splitu, čigar prebivalstvo se odlikuje brez dvoma po najjačji nacionalni zavesti, društvo »Jadranska Straža«, katere namen je zainteresirati celotni naš troimeni narod za našo 600 km dolgo jadransko obal in pa za varuhe te obale — za našo mornarico.

V svrhu boljše propagande je ustanovilo društvo list »Jadransko Stražo«, čigar naloga je, da propagira obrambo jadranske obali, potrebo močne vojne mornarice, katera edina mora braniti našo obal, zagovarati našo pomorsko plovo in trgovino. »Jadranska Straža« bo posvečala svojo pažnjo vsem ostalim pomorsko-obrambenim potrebam, pospeševala bo pomorsko-ekonomske zadeve, kakor: brodarstvo, gradnjo ladij, ribarstvo ter končno tudi pomorski sport. Poleg tega bo list tudi glasilo društva in prinašal vse društvene in organizacijske vesti.

Našo javnost, posebno pa še različna naša društva, čitalnice, kakor tudi kavarnice in druga slična podjetja opozarjamo na ta list ter prosimo, da list naroče. Prva številka je izšla začetkom oktobra ter bo nato list redno izhajal vsakega 1. in 15. v mesecu.

Naročila za »Jadransko Stražo« sprejema založba »Jug« v Ljubljani, Pred škofijo št. 21/I, ki radevolje pošlje tudi prvo številko na ogled.

Kolkovanje od 1. avgusta dalje je za prošnjo 3 Din, za prilogo 1 Din, za rešitev 10 Din, za uradno zdravniško izpričevalo in vsako drugo zdravstveno potrdilo 10 Din, pritožba proti društveni oceni 10 Din, za rekurz 10 Din. Nekolkovane prošnje se ne rešujejo in se smatrajo za nevložene, ker jih ne sme reševati noben uradnik, oziromu mora sam plačati za kazen večkratno kolkovino.

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Uredništvo (Fort. Lužar) je v Ljubljani, Glinška ulica 5/L. Upravištvo (Jul. Slapšak) je v Mostah pri Ljubljani. Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije in naročnino pa upravništvo.

Last »Slovenske zveze«. — Oblastvom odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku.

Tiska »Jugoslovenska tiskarna« v Ljubljani.